

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД

Бүгэдэ арадай сонин

УНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

2003
мартын
6
Четверг

№ 28
(20690)

Хабарай
дунда
хүхэгшэн
туулай
харын
3
гарагай
5

Буряад Унэн

Мартын 8 - Эхэнэрнүүдэй улсхоорондын үдэр

ЭХЭНЭРНҮҮДЭЙ УЛСХООРОНДЫН ҮДЭРӨӨР

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ПРЕЗИДЕНТ-ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ТҮРҮҮЛЭГШЭ Л.В. ПОТАПОВАЙ АМАРШАЛГА

Хүндэтэ эхэнэрнүүд!

Хабарай түрүүшын хайндэрөөр - Эхэнэрнүүдэй улсхоорондын үдэр - мартын 8-най хайндэрөөр Буряад Республикын Правительствоын үмэнэһөө, өөрынгөө зүгһөө Таанадые үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб!

Манай Буряад ороной эхэнэрнүүд ажалша бэрхэ, тэсбэритэй, энэрхы сэдхэлтэй, хайхан ханаатай байхаараа ходоодоо шалгардаг гэшээ. Дэлгүүрэй хүлээгдээгүй шэнэхэн хубилалтануудай жэлнүүд таанадта ехэ бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулаа. Тингээшье хаань, Таанад урин зулгы, налай зохи, инэг хайхан, ухаатай сэсэн зандаа үлөөлта даа.

Эгээлэй юрын хүнүүдэй ажабайдалые хайжаруулхын тула Буряадай Правительство, нютаг нютагуудай гүйсэдхэхы засагай зургаанууд аргатай бүхы юумзэе хэнэ. Республикынгаа экономика тогтууритай болгожо, бюджетдэй хүдэлмэрнэлэгшэдтэ салин хүлһыень саг соогоо түлэхэһөө гадна, хэмжээнь хоёр дахин дээшлүүлээбди. Хүүгэдэй тэдхэмжэнүүдые түлэхэ асуудал шийдхэгдээ, харин мүнөө үнгэрһэн жэлнүүдэй үри шэринүүд бусаагдан түлэгдэжэ байна. Манай обществын үндэһэ нуури дээрэ айл бүлэдэ али бүхы туһаламжа үзүүлэхэ гэшээ гол шухала зорилгомнай болоно өжэ республикын хүтэлбэри саашадаашье тоолоно гэжэ таанадые найдуулхые хүсэнэб.

Хабарай энэ хайхан, баярта хайндэртэ Таанадта элүүр энхэ, зол жаргалтай, энхэ тайбан ажаһуухыетнай зүрхэ сэдхэлһээ хүсэнэб!

Буряад Республикын Президент -
Правительствын Түрүүлэгшэ Л.В.ПОТАПОВ.

ЭХЭНЭРНҮҮДЭЙ УЛСХООРОНДЫН ҮДЭРӨӨР

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ АМАРШАЛГА

Ажалша бүхэриг, бэлиг түгэдээр, бэрхэшээл түбэгүүдэй ушараа хаань, ямаршые сагта туһа хүргэхөөр бэлэн байдаг, үндэр ехэ уг зорилготой, омог дорюун манай хүндэтэ эхэнэрнүүдые - таанадые бултгыетнай Эхэнэрнүүдэй улсхоорондын үдэрөөр - мартын 8-най хайндэрөөр Буряад Республикын Арадай Хурал халуунаар, үнэн зүрхэнһөө амаршална.

Зохёон байгуулхы бүхы ажал хэрэгүүдтэ Таанадай эдэбхитэй хабаадалгагүйгөөр обществын, ороной болон республикын хүгжэлтэ урагшаа дабшахагүй байна.

Фашизмые бута сохиһон ехэ Илалтада, удаань хандаргадан арадай ажахые һэргээлгэдэ, промышленность, хүдөө ажахы болон бүсэд халбаринуудые хүгжөөлгэдэ айхабтар ехэ хубитаяа оруулхыетнай хайн ханаабди. Тин мүнөөшье таанад ниитын-политическэ ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабааданат. Бүхы шатын депутатуудаар хунгагдажа, засагай түлөөлэгтэ зургаануудта эхэнэрнүүд эдэбхитэйгээр хүдэлнэ. Республикын Арадай Хуралай хүдэлмэридэ айхабтар ехэ хубитаяа оруулжа байхыетнай үндэрөөр сэнгэнэбди.

Энэ хабарай хайндэртэ Буряад Республикын Арадай Хурал республикынгаа бүхы эхэнэрнүүдтэ - хүгшэн эжынэртэ, эжынэртэ, басагадта, бэринүүдтэ, ашанарта бүхы хайн хайхание хүсэнэбди. Энхэ элүүр, аза жаргалтай, ажалдаа, хуралсадаа, зохёохы ажал ябуулгадаа амжалта туйлахыетнай хүсэнэбди.

Буряад Республикын
Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ А.Г.ЛУБСАНОВ.

ХАБАРАЙ ХАЙНДЭРӨӨР!

Хүндэтэ эхэнэрнүүд!

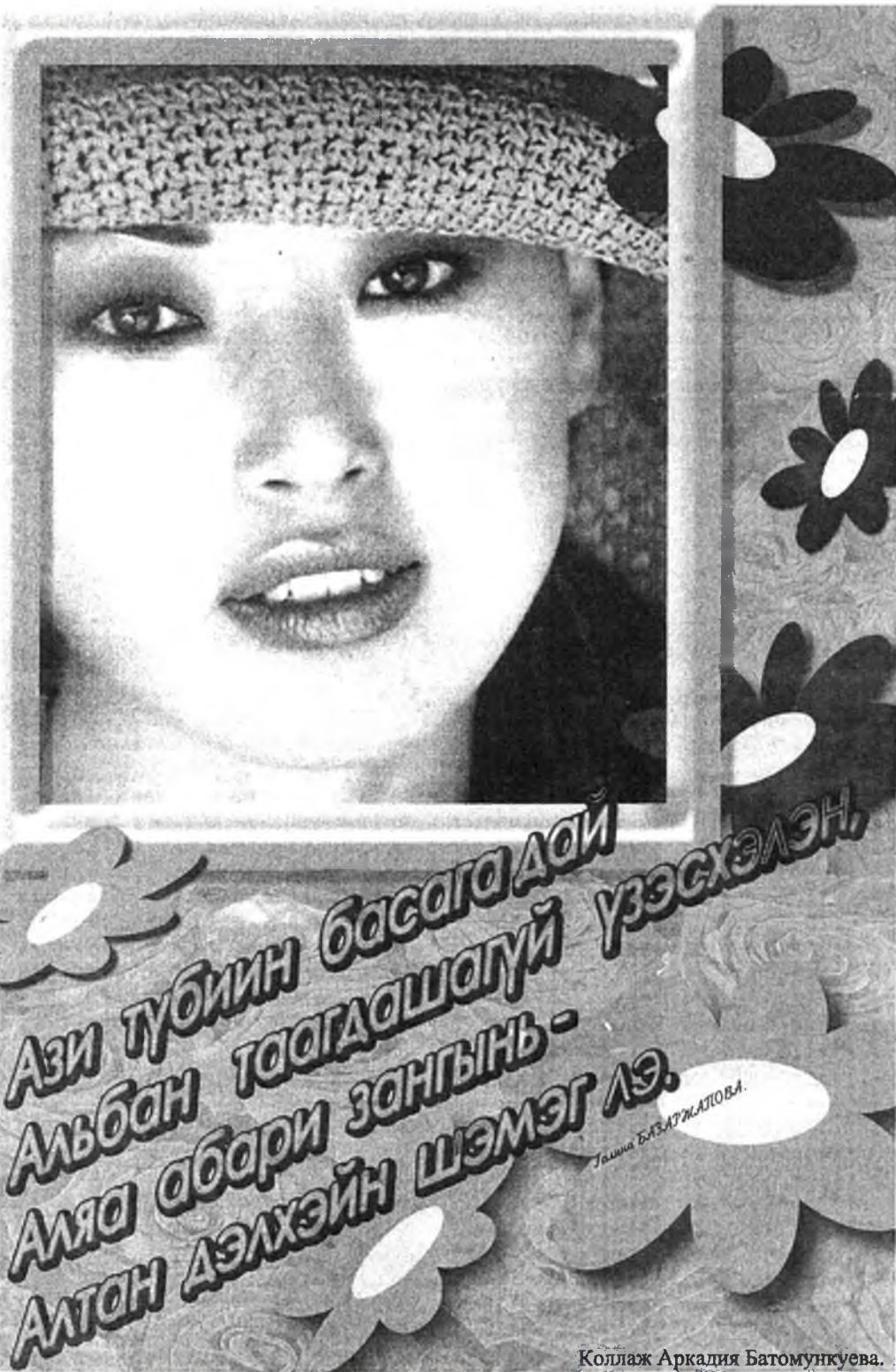
Таанадай хайндэр хабарай эхитэй тудадана. Энэ хадаа бүхы амиды байгаалин халбаран задардаг хабарай хайхан сагтай хүрээжэ ерэнэ. Энэ хайхан саг «эхэнэр» гэхэн ойлгосо маанадта түхөөнэ бшуу. Эхэнэр хүн амидарал түхөөдөг, сахин хамгаалдаг, зоригжуудаг. Эхэ гэхэн үгтэй бидэ эгээл наггин, эгээл үнэтэй бүхы юумэ холбодог гэшээбди.

Мүнөө хүндэ хүшэр сагта, экономикын хангалтагүйгөөр хүгжөөжэ байхада, зоной нуудал байдалай хүшэр хүндэ байхада, бүхы бэрхэшээл түбэгүүд таанадта тудана. Бидэ, хотын Захиргаан, эхэ, ажалша эхэнэрнүүдтэ, тэднэй үхибүүдтэ туһалхын тула аргатай бүхы юумэ хэнэбди. Недоноо жэл үхибүүнэй жэл гэжэ сонсохгодоо нэн. Харин мүнөө жэл - 2003-дахи он гэр бүлын жэл гэжэ нэрлэгдэнхэй. Тинмэһээ бүлэнүүдэй элүүр энхэ, зол жаргалтай, хайн байдалтай байхынь тула бидэ бүхы юумэ хэнэбди.

Хүндэтэ эхэнэрнүүд! Ходоодоо хүсэн түгэдээр, ухаатай сэсэн, холын хараа бодолтой байхыетнай таанадта хүсэнэбди. Юундэб гэхэдэ, таанадай туһаламжа дэмжэлэггүйгөөр юушые бүтээжэ шадахагүй байнабди.

Энэ хабарай хайхан үдэр хотын бүхы эхэнэрнүүдые, Буряад оронойнгоо эмэгтэйшүүдые үнэн зүрхэнһөө халуунаар амаршалнаб. Багша сэтгүүдээр, урихан мийһэрээр шэмэглэгдэн энэ үдэр Таанадта бултанатнай элүүр энхэ, зол жаргалтай, халуун дураар хүрээлэгдэжэ ябахыетнай хүсэнэб. Хайндэрөөр!

Улаан-Үдэ хотын мэр Г.А.АЙДАЕВ.

Коллаж Аркадия Батомункуева.

ТАЛАТА НЮТАГАЙ ГУРГАЛДАЙ

Санкт-Петербурлын Академическэ Маринска театрай солистка Валентина Цыдыпова «РСФСР-эй габьяата артистка» гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

Валентина Ешидоржиевна 1955 ондо Бэшуурэй аймагай Алташа нууринда түрэнэ, удаа удаагаар Улаан-Удын хүгжэмэй училищи, Новосибирскын гүрэнэй оперо болон баледэй театрай солистка болоһон байна. 1989 ондо Новосибирскын оперо болон баледэй театрта уригдажа, тэндэ 3 жэлэй туршада амжалта-тайгаар ажаллаба. 1992 онноо - Санкт-Петербурлын алдарт Маринскын солистка Валентина Цыдыпова Нью-Йоркын «Метро-

политен-опера», Лондоной «Ковент-гарден» гэхэ зэргын дэлхэйн эгээл суутай театруудай тайзан дээрэнэ гайхамшаг бэлигэ гэршэлхэн намтартай. Гэхэ зуура Валентина Ешидоржиевна түрэл Буряад нютагаа мартадаггүй, Буряадайнгаа оперо болон баледэй театрта концертнүүдые ходо ходо үгэнэн зандаа.

Николай БАДМАРИНЧИНОВ.

ЗАХААМИНАЙ АЙМАГАЙ ЭКОНОМИКЫН БОЛОН СОЁЛОЙ ҮДЭРНҮҮД -
УЛААН-ҮДЭДЭ**«УРАН ДҮШЭ» УРМАТАЙ**

Захааминай аймагай уран зохёолой «Уран Дүшэ» нэгдэлэй гэшүүдэй ээлжээтэ зүблөөн хаяхан үнгэргэгдэб.

Нэгдэлэй хүтэлбэрлэгшэ Х. Дампилова түрүүшын асуудалаар элидхэл хэжэ, хүүлэй үедэ үнгэргэгдэсэн хүдэлмэри тухай сугларагшадай урда тоособо, мүн нэгдэлэй

А.Ж. Доноевой түрэл тоонто Санага нотагтань поэдэй дурасхаалда зорюулагдаһан үдэшэ баһал үнгэргэгдэхөөр хараалагдана. Энэ үдэшэдэ А. Доноевой үгэ дээрэ бэшэгдэһэн дуунуудай ханхинахань,

саашанхи хүдэлмэри, зорилгонууд тухай мэдээсэбэ. Байгша ондо «Уран Дүшэ» нэгдэлэй байгуулагдаһаар 35 жэлэй, тинхэдэ «Уран Дүшын» гэшүүд ябаһан, саһаа урид наһа бараһан В.А. Аюшеев А.Ж. Доноев хоёрой түрэнхөөр 70 жэлэй ой гүйсэхэнь. Эдэ ойнуудта зорюулагдаһан хэмжээ ябуулгануудай түсэбүүд хараалагдан табигдаба.

Багша, поэт, хурган хүмүүжүүлэгшэ, «Уран Дүшын» эдэбхитэй гэшүүн ябаһан Аюша Жапович Доноевой 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан «Минин тоонто - Захаамин» гэхэн эдир уран бэлитгэнэй заншалта 10-дахи конкурс Шара-Азаргын дунда хургуулида үнгэргэгдөө. Аюша Жапович энэ хургуулида арбаад жэлэй туршада ажаллаха үедөө уран зохёолой «Агдаргама» гэхэн бүлэг байгуулан намтартай.

«Уран Дүшын» түрүүшын гэшүүдэй нэгэн болохо Василий Арсаланович Аюшеевэй дурасхаалда зорюулагдаһан нимэ конкурс урзанда поэдэй түрэл тоонто Ехэ-Сахир нотагта олон эдиршүүлэй хабаадалгатай үнгэргэгдөө һэн. Поэдэй нотагаархид Василий Аюшеевэй түрэнхөөр 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан үдэшэ нотагтаа үнгэргэхэ түсэбтэй.

Х. ДАМПИЛОВА.

ХҮБСЭГЭЛ - БАЙГАЛ

- Нүүлэй жэлнүүдтэ манай орондо угаа ехэ хубилатанууд боложо байна. Улаан-Баатар үнинэй ошоогүй хүн ехэтэ гайхажашье болохо, - гэжэ Монголой хүүгэдэй түбэй хүтэлбэрлэгшэ Цэрэндорж хэлэнэ. Энэ нүхэр Монголой делегациин бүридэлдэ манай республикаар айлшалажа ябана. Тус делегацие Монголой Агууехэ Хуралай гэшүүн Д.Арвин хүтэлбэрлэнэ. Делегациин бүридэлдэ, мүн Монголой премьер-министрэй эхэ Бутханд ябалсаа. Тэрэ хадаа «Ариг байгааһин түлөө» гэхэн ниитын жасые толгойлдог.

Монгол нүхэд манай Президент Леонид Потапов болон Арадай Хуралай түрүүлэгшэ Александр Лубсановтай уулзажа, саашадахи харилсаа холбоогоо бэхижүүлхэ тухай хөөрөлдөө.

- Жэл бүри Монгол орондо хоёр зуу гаран мянган туристууд ерэнэ. Бидэ «Хүбсэгэл - Улаан-Баатар -Хягта - Улаан-Үдэ - Байгал» гэхэн аяншалгын маршрут нээхэ хүсэлэнтэйбди гэжэ айлшад хэлэбэ.

АМТАТАЙ ЗҮЙЛНҮҮД

«Эрхим шанартай эдэе хоол» гэхэн тусхай конкурс Улаан-Үдэдэ үнгэрбэ. Мэдээжэ «Амта», «Макбур» гэхэн акционернэ бүлгэмүүдһээ гадна хубин бишыхан цехүүдэй түлөөлөгшэд өөһэдынгөө буйлуулан болбосоруулан эдэе хоолой зүйлнүүдые шалгалтын комиссида дурадхаа. Улаан-Үдын хүнэй заводой зүйлнүүд ехэтэ найхашаагдаба.

Николай НАМСАРАЕВ.

ХОРИ БҮРЯАДУУДАЙ САГААН ХААНДА ОШОНОО
300 ЖЭЛЭЙ ОЙДО**Цэрэн ГАЛАНОВ - АРАДАЙ УРАН ЗОХЁОЛШО**

Бэлитгэй прозаик Цэрэн Галановой рассказ, туужа, романуудые уншаагүй хүн Буряад орондо үгы байха. Табин жэлэй туршада түрэл литературада аша үрэтэйгөөр ажаллажа ябаһан зохёолшоной бүтээнүүд үндэрөөр сэгнэгдэдэг. Буряадай арадай уран зохёолшо гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэ тэрэндэ хаяхана олгогдожо, габьяань бодото дээрэ сэгнэгдэбэ гэшэ.

Николай НАМСАРАЕВ.

**ЗҮХЭЛЬТЫН ХҮНДЭМҮҮШЭ
ХОЙМОРТО**

хаяхан Шэтын областиин Хёлгын районой Зүхэльтэ нотагта хори буряадуудай ородой Сагаан хаание бараалхахаар ошонон 300 жэлэй ойдо зорюулагдаһан эрдэмэй бага хурал эмхидхэгдэжэ үнгэргэгдөө юм. Хуасай Хёлгын аймаг гэжэ урдандаа хэлсэгдэгдэ байһан энэ нотагта хори буряадуудай уг изагуурай халаа хабагша олоор ажаһуудаг. Тиимэхээ ородой хаан нэгдэхэ Петр императорта ошонон ушар эгэнэртэ баһал хабаатай.

Зүхэльтын соёлой байшан соо хүн зон багтахыса сугларанхай байгаа. Эндэ гансашье Зүхэльтэ нотагай бэшэ, мүн Бага, Тэрэбхээн нотагуудһаа буряадууд аха аргаараа хүрэхэ ерэнэн байба. Сэхыень хэлэбэл, конференцидэ хэлсэгдэхэ асуудалаар һонирхогшод аргагүй олон байгаа.

Холоһоо ерэнэн айлшагы Хёлгын районой захиргаанай толгойлогшо Иннокентий Георгиевич Казаринов, Зүхэльтын нотагай хүтэлбэриин толгойлогшо Шагдар Цыренович Намжилон, Бадын нотагай хүтэлбэриин угардагша Сергей Андриянович Елизов болон соёлой байшангай директор, Россин Федерациин соёлой габьяата хүдэлмэрлэгшэ Людмила Ивановна Жагина, хизаар ороноо шэнжэлэгшэ Владимир Доржиевич Цымпилов болон бусад угтаһан байна. Буряад ороной делегациин бүридэлдэ эрдэмэй докторнууд Даша-Нима Санжиевич Дугаров, Шираб Богиевич Чимитдоржиев, Буряадай үндээн соёлой эблэлэй президент Дамба Сангадиевич Сангипов, Буряадай арадай уран зохёолшо Цыденжаб Арсаланович Жимбиев, эрдэмэй кандигадууд Владимир Цыбикдоржиевич Будаев, Михаил Харитонов, Баяр Дашибалов гэшэд оролсоо. Конференци дээрэ дэлгэрэнгы элдхэлнүүдые хэлэн эрдэмтэд гол түлэб түүхэтэ аяншалга хэлэн хори буряадуудай мүхэшгүй мүнхэрхэн зорилгонуудыень онсо тэмдэглэһэн байна. Сагаан хаание бараалхажа тусгаар зарлиг абажа ерэнэн хори буряадуудай хэрэг мүнөөшье угша анараа гээгээгүй гэжэ эрдэмтэд тэмдэглээ. Үнэн дээрээ энэнь зүб ха. Юуб гэхэдэ, Петр хаанай зарлигаар татагдаһан хилэ хадаа мүнөөшье хубилагдаагүй би. Тиихэдэ Зүүн Урда Азиин оронуудтай харилсаа холбоо тогтоохо, худалдаа наймаа эрхилхэ тухай Сагаан хаанай зарлиг мүнөөшье хүсэндөө. Иигээд ерэхэдэ, хори буряадуудта гэхэ гү, али Байгалай үмэнэ мүн Байгал шадар ажаһуудаг бүхэ буряадуудта, эвенкнүүдтэ эдлэхээр үгтэһэн газар тухай зарлиг баһал хүсэндөө байха ёһотой гэжэ сугларагшаг тэмдэглээ.

Энэ конференцидэ Шэтын багшанарай университетэй багша, эрдэмэй кандигат Ольга Дмитриевна Иванчуковагай хэлэн шэмээшгүүдэй болон буряадуудай харилсаа холбоон тухай элдхэл һонирхолтой гэжэ хэлэхээр. Тиихэдэ нотагай музейн директор Владимир Федорович Петров анхан нотагаһан буряадуудай газар дайда нотаг тухай

дэлгэрэнгы мэдээсэл хэлэн байна. Мүн Зүхэльтын дунда хургуулиин түүхын багша Ариуна Галданжаповна Цымпиловагай хэлэн элдхэл олоной һонирхол татаа.

Хёлгоорхин манай Хэжэнгын аймагтай үнхэнһөө харилсаа холбоотой юм байна. Тиимэхээ эрдэмэй энэ конференцидэ хабаадалсахаар тэндэһээ арбаад хүн ошоо. Хүршэнэрэйнгөө хэрэг байдалтай танилсаха гэшэ һайн. Үни хүлээгдэһэн энэ конференцидэнь хабаадалсахаар ерэнэһиньшье һайшаамаар һэн.

Зүхэльтэ хууриин нилээд ехэ. Эндэ дунда хургуули, соёлой байшан болоод библиотекэ, хэлхэ холбоон, нөөсэлгын банк булта һандаргагажа үгы хэгдээгүй, бүрин бүтэн зангаа үлэнхэй хүдэлгэгдэнэ. Онсо тэмдэглэмээр гэхэдэ, эндэхи нотагай залуушуул эрдэм ном шугалха талаар онсо шуналтай байна. Жэшээлбэл, мүнөө энэ нотагай табан хүбүүд, басагад аспирантурага Улаан-Үдэдэ хурадаг гэжэ дуулаабди. Юрэдөө, энэмнай ехэхэн хүгжэлтэ гэшэ. Сэхыень хэлэбэл, манай Буряад ороноймнай харьяата нэгэшье аймагта нотаг бүхэнһөө эды олон хүбүүд, басагад аспирантура болоод докторантурага хуража байһыень дуулаагүйл байхабди. Иигээд ерэхэдэ, Шэтын хойморто оршодог, орхиггожо, мартагдаһан алдаһан гэхээр энэ нотагай хүбүүд, басагадай эрдэм номдо онсо шугаргыгаар хурадаг байһандань баясахаар байгаа һэн. Диуленхигдээ эндэхи залуушуул Буряадаймнай ниислэл хотын гэдэе хургуулинуудта ерэхэ ородог юм байна.

Юрэнхы эрдэмэй дунда хургуулидань буряад хэлэ шугалдаггүй ааб даа. Тиибэшье өөһэдынгөө хүсэл оролдолгоор эндэхи буряадууд, илангаяа залуушуул түрэлхи хэлэээе мартангүй ябадаг байна. Һайн талан гэхэдэ, эндэхи бэлиг шадабаритай хүбүүд, басагадьнь буряад дуунуудгаа шадаха зэргээрээ хангюурдажа, урданайнгаа ёһо заншалые һэргээжэ, нотаг зоноо урмашуулан баясуулна.

Конференциин эсэстэ эмхидхэгдэһэн багахан концертгэнь нотагай залуушуул урагуу дуунуудые хангюурдажа, сугларагшадые хужарлуулаа. Эндэ Буряадай делегациин бүридэлдэ ороһон дуу хатарай «Байгал» театрай бэлитгэй дуушан Цыпила Аюшиева урагуу дуунуудые гүйсэгдэжэ, сугларагшагай алыга ташалгаар утгардаа.

Владимир ЖИГЖИТОВ.

«САГААН ҺАРЫН» МҮНГЭН ТОЛОН ЭРБЕН,

«САГААН ҺАРА» ГЭЭН УЛАСХООРОНДЫН

Үдэшые хүтэлэгшэд

Оюна Батурова
(Буряад Республика)

Александр Бороев
(Ага тойрог)

Артем Туманян
(Армени)

Самбуу Сэрчмаа
(Монгол)

Ариун Болд
(Монгол)

Лилия Саян
(Тыва)

Жаргал Бадмаев
(Буряад Республика)

Владимир Таршинаев
(Усть-Ордагай тойрог)

«Тала» бүлэг (Алтай)

«Сагаан Һарын мунгэн толон мангаа эрьеэд, Сэдьхэл зүрхэ сэлмэг болгон хүгжэм жэргээ. Һаруул, уужам түби гэлхэй Һэргээ Һараар, шэнээр шэртээ Шэди хүсэ, шнаг гура мангаа сүршөө.

Сагаан Һараар!
Сагаалганаар!
Сасуу нүхэд, амар мэндээ!
Шэнэ жэлдэ шэнэ дуугаа
Шэнхинэсэ татаял даа», — гэжэ «Сагаан Һара» фестивалиин гимн уряална. Тиигэжэ февральин һүүлэй гурбан үдэрэй туршада Ази түбиин болон Номгон далайн оршондохи дуушад Улаан-Үдэдэ сугларжа, баяр зугаа дэлгэһэн байха юм.

ШЭЛЭН АБАЛГЫН ШАТА

Февральин 26-най үдэшэ Буряадай драматическа театрай ордон соо хоёрдохи шэлэн абалгын шата үнгэрөө. Эндэ 50 гаран дуушад хаба шадалаа туршалсаһан байна. Эрилтэ ехэтэй жюрин һагшуураар гараха гэшэ бэлэн хэрэг бэшэ ааб даа. Жюрин гэшүүдые нэрлэбэл, мэдээжэ аранжировщик Леонид Воробьев (Москва), композитор Анатолий Андреев (Улаан-Үдэ), дуушан, композитор Ангирмаа (Монгол), «Бадма-Сэсэг» театрай хүтэлбэрилэгшэ Дандр Балдуев, Бүхэроссин гүрэнэй телевизионно компаниин мэргэжэлтэн Юрий Диев (Москва), композитор Виктор Усович, дуушан Елена Шараева (Улаан-Үдэ), хүгжэмшэн Вадим Юшин (Москва), БГТРК-гай генеральна директорэй 1-дэхи орлогшо Марина Урбаева, Агын автономито округой уран бэлигтэнэй арадай түбье даагша Балдан-Доржи Николаев гэшэд хабаадаһан дуушадый талаан бэлигыгэ сэгнэһэн, шүүмжэлһэн, мүн эрхимүүдые шэлэн абаа гэжэ тэмдэглэе. Манай дуушадһаа гадна холоһоо бууһан айлшад олон байгаа. Шэтэ, Амарай можонуудһаа, хадата Алтай, Тыва, Саха-Яхад, Татарстан республикануудһаа, тиихэдэ Хабаровска, Приморско хизаарнуудһаа, Усть-Ордагай, Агын автономито тойрогуудһаа, мүн Монгол, Солонгос, Япон, Армени ороннуудһаа түлөөлэгшэд хабаадалсаа. Тиин финалда 35 дуушад хүрэжэ ерэе.

БОДОТО ОДОД ХЭД БОЛООБ?

Февральин 27-ной үдэшэ Буряадай оперо болон баледэй театр руу зоной субахань гайхалгүй байба. Олоной дура буляһан, хүлээгдэһэн дуу хүгжэмэй хайндэр хүрэжэ ерэе ха юм.

Фестивалиин нээлтые соносхоһон, баярай дохёо зэдэлжэ, үдэшые хүтэлэгшэд Буряадай телевидениин дик-

торнууд Булат Цыбиков, Гунсыма Тудупова, Инесса Петонова, фестивалиин директор Зоригто Тогочиев гэшэд гаража, дэмбэрэлтэ үдэшэ эхилбэ.

Хурса бэлигтэй, хонгёо һайхан хоолойтой дуушад һубарин нэрлэгдэжэ, өөр өөрын арадай янза маягаар дуулажа, олоной зүрхэ сэдьхэл булягаал хаш. Жэшээлхэдэ, Монголой дуушан Ариун Болд ёһотой монгол хубсаһаа үмдэжэ, бүүдүн хоолойгоо зэдэлүүлэн, бэлигтэй дуушан байһанаа гэршэлнэ һэн. Агын найман эсэгын үри һадаһан, Ага нютаг түлөөлһэн Александр Бороев уярма һайхан хоолой гаргажа, түрэл нютагаа магтан дуулаа. Хүйтэн хүрһэтэ Яхадтаа Сахага гэжэ нэршэһэн дуушан бултанай анхарал татаа. «Бадма Сэсэг» театрай дуушан Жаргал Жалсанов хатархадаашье, дуулахадаашье тэгшэ байһанаа үшөө дахин харуулба. Южно-Сахалинскаа бууһан, солонгос гарбалай Александр Пак түрэл хэлэн дээрэ уянгата дуу дуулажа, эльгэ нимгэтэйшүүдые уяруулжашье болоо. Мүн лэ Солонгосой дуушан Че На Рин үнжэһэн нарин хоолойгоороо зониие гайхуулаа гэжэ һанагдана. Усть-Ордаһаа ершэһэн Владимир Таршинаев түрэл ороноо магтан, аргагүй гоёор дуулажа, шанга хоолойтой байһанаа мэдүүлбэ. Буряад орониие түлөөлһэн Арам Хачатрян Ц. Шойжонимаевай «Түрүүшын дуран» гэхэн дууе сэбэр буряад хэлэн дээрэ дуулажа, халуун альга ташалгада хүртэнэ һэн.

Хадата Алтай нютагһаа морилһон, «Тала» гэхэн гурбан залуу хүбүүдэй бүлэг олон хоолойн аялга ниилүүлэн дуулажа, ехэ халуунаар угтуулаа. Монголой залуу дуушан Сэрчмаа сугларагшадый үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө.

Иигээд лэ хоёр таһарһаа бүридэһэн финалай шата түгэсэн, жюрин гэшүүд харюусалгата ажалаа шиидхэхэе ошоо бэлэй. Энэ үедэнь фестивалиин конкурсантнууд, бэшэшые манай ороной мэдээжэ дуушад концертнаада таһадуулбагүй. һайхан хоолойгоороо суурхаһан Бадма-Ханда Аюшеевагай тайзан дээрэ уригдахада, харагшадый хүхюүтэй альга ташалга, шууялдаан замхадаггүй заншалтай болониинь мэдээжэ.

Гадна фестивалиин хүндэтэ айлшан боложо бууһан, Монголой мега-звезда Лхагвасүрэн онсо аялга дуу гарган, зониие хүлгүүлээ, баясуулаа гэжэ онсолое. Яаха аргагүй бэрхэ дуушан байһанаа яб байса харуулна һэн.

Тиин жюрин гэшүүд тайзан дээрэ уригдажа, эгээл ханаа зобоомо саг хүрэжэ ерэе. Фестивалиин директор Зоригто Тогочиев гаража, дүнгүүдые

соносхожо эхилбэ.

Манай «Буряад үнэн» хэблэлэй байшангай үнэтэ бэлэгтэ Амарай можын басагад, эгэшэ дүү Ангелина, Елена Сафронованууд хүртөө.

Булат Жамбаловай уран гар дороһоо гараһан зүүдхэлнүүд фестивалиин эгээ залуу дуушан Саяна Аюшеевада барюулагдаа. Эрхим аранжировщик гэхэн нэрэдэ манай Валерий Трифонов хүртөө. Фестивалиин «Мисс» гэхэн үндэр нэрэ онсо маягаар дууладаг Мэдэма Доржиевада олгодоо. Хабаровска хизаарай Сюзанна Ким БГТРК-гай тусхай шан абаба. III фестивалиин тайзан дээрэ түрүүшынхиеэ бэлиг шадабария харуулһан Жаргал Бадмаевта «Информ полис» сонинной бэлэг үгтөө.

Бүхэроссин телевизионно компаниин тусхай шан «Птица любви» гэхэн бүлэг басагадта хүртэһэн байна.

3-дахи шатын диплом болон мунгэн шан Агын бүүдүн хоолойтой Марина Цырендашиевада, ВСГАКИ-гай оюутан Чингис Хаңдажаповта барюулагдаа. Татарстанай мэдээжэ дуушан Айдар Габдиновта болон Алтай «Тала» бүлэгтэ 2-дохи шатын диплом хүртэһэн байха юм.

Мүн 1-дэхи шатын диплом «Бадма Сэсэг» театрай солист Оюна Батурова ВСГТУ-гай Ольга Шагжина хоёр абаа.

Мүнөө лауреадай нэрэдэ хүртэһэн дуушадые нэрлэхэ саг ерэбэ. Лауреадай 3-дахи шан залуу дуушан Нонна Цыбенжапова, 2-дохи шан - Усть-Ордагай Владимир Таршинаев, Яхадтай Сахага, 1-дэхи шан - Агын Александр Бороев гэшэдэ үгтөө гээд тэмдэглэе.

Буряад Республикын Президентын тусхай шан энэ удаа «Бадма-Сэсэг» театрай дуушан, хатаршан Жаргал Жалсановта барюулагдаа юм.

Монгол ороной дуушад сэгнэшэгүй талаан бэлигтэй байһанаа даһаад гэршэлбэ даа. 22 һаһатай Сэрчмаа басаганай хоолойтой, бэлиг талаантай тэмсэхэ хүн хомор байгаа хаш, тиигэжэ Сэрчмаа фестивалиин Гран-При шан абаха заяа золтой байгаа.

Хамтын баярай дуугаар фестивалиин хүшэгэ хаагдаа. «Сагаан Һара» гэхэн телевизионно эстрадна дуунай фестиваль жэгүүртэ дэльбээе дэлгэн, дуунда дуратайшуулаа, Ази түбиин болон Номгон далайн оршондохи дуушаддаа суглуулжа, шэхэнэй шэмэг, нюдэнэй хужар бэлэглэн, шэнэ нэрэнүүдтэй, одонуудтай, мэдээжэ суута зонтой танилсуулба даа.

Үглөөдэрын, 28-най үдэр оперо болон баледэй ордон соо баһал зон олоор сугларжа, хүнхинэһэн альга ташалгаар, Гала-концерт хараһан, хужарлаһан байна гэшэ.

ХҮГЖЭМ ДУУН НЭРЬЕН ЖЭРЬЕЭ

ТЕЛЕВИЗИОННО ФЕСТИВАЛЬАА ТЭМДЭГЛЭЛНҮҮД

«Осикта» бүлэг (Буряад Республика)

ЭРИЛТЭ ЕХЭТЭЙ ОДОТО ЖЮРИ

Монголой мэдээжэ композитор АНГИРМАА үнгэрэгшэ жэл монголой эстрадын эгээ томо одон Саран-Туяатай айлшаар буугаа нэн. Тийхэдэ Ангирмагай зохёохы ажалтай танилсаа бэлэйбди. Харин мүнөө Ангирмаа жюрин гэшүүдэй тоодо оролсожо, манай эстрадын хүгжэлтыг сэгнэхэ, шүүмжэлэхэ арга боломжотой байба.

- Би Улаан-Удын хүгжэмэй хореографическа училищида нуража, хүгжэмшэнэй мэргэжэл шудалжа гарахан байнаб. Тиймэһээ буряад арадыг ехэ найн мэдэхэб. Энэ фестивалиин урилга абахадаа, энэ түрүүн буряад эстрада ямар шатада ябанаб гэжэ хараха зорилготой ерэгдээ. Тэрэ тоодо Ази түбин хүгжэм шагнаха арга боломжотой байһандаа баяртайб.

Буряад эстрадын хүгжэлтын зам зүб мурөөр ябана гэжэ хананаб. Талаан бэлигтэй, найхан хоолотой залуушуул олон байна. Гансал үсэд, нэтэрүүгээр дутуу дундаяа мүлихэ хэрэгтэй.

Буряад оронһоо гарбалтай, мүнөө Надежда Бапкинагай эмхидхэн, ород дуунай ансамблин оркестрыг хүгэдэг Вадим ЮШИН ханаа бодолтоёо хубаалдаба.

- Түрэл шотагайми жабаршыг инаглахан шэнгээр шэмхээд абаа. Түрэл шотагаа бусахада ходоодоо гоё даа. Нүүшынхигеэ хоёр жэлэй саада тээ шотагаа айлшалаад ошоһон байнаб. Энэ хугасаа соо олон юумэн ондоо болоо, хубилаа байна. Фестивалиин талаар харабал баһал хубилалтануудыг онсолмоор. Эстрада тогтон байгуулагдаһанһаа хойшо сагай эрилтээр хүгжэжэ, шанар шэнжээс нэлгэн байдаг. Тийн буряадай эстрадада шоу гэшэнь хүржэ ерээ байна гэжэ ехэтэ бахарханаб, хүхинэб.

Онсо хүгжэмтэй шотаг орондо, арадай дунда түрэнхэндөө баяртайб. Юуб гэхэдэ, зохёохы ажалдамни онсо маяг, шэнжэнь туһалдаг. Хүгжэм бэшэжэ байхадаа, ойлгомторгүйгөөр буряад аялга, нугалбари оруулжархиһан байхаш. Нүүлэй сагта зүүн зүгэй арадуудай ажабайдал,

соёл, уран бэлиг, ёно заншал олоной дунда нэбтэрүүлэгдэжэ, алдаршажа байна гэжэ мэдээжэ. Тиймэһээ буряад хүгжэм урагшатай, амжалтатай байха.

Фестивальда хабаадаһан залуушуул нэгэл дутуутай байна. Тайзан дээрэ хүдэлнэгүй, харагшадта бээ харуулжа шаданагүй, сценическэ уран шадабаринь багадана. Эдэ бүгдээс заһабал дээшээ хүгжэхэмнай дамжаггүй.

Эрилтэ ехэтэй жюрин түрүүлэгшэ байһан, Россин эстрадын одод Филипп Киркоров, Николай Басков болон бусад дуушадтай дуунуудайн аранжировщик, баһал манай нотагаа гарбалтай Леонид ВОРОБЬЕВТОЙ уулзажа, нэгэ хэды асуудалаар хонирхоһон байнабди.

- Леонид Петрович, түрэл нотагтнай хэр угтабаб? Фестиваль ямар бодолнуудыг түрүүлнэб?

- Түрэл нотагтнай дулааханаар, уриханаар угтаа даа. Харин фестивальһаа ехэ юумэ хүлээгээб, тээ найдални хүсэлдөө гэжэ хананаб. Таба, зургаан жэлэй саада тээ нүүлшынхигеэ фестиваль харахан байнаб, тийхэдэ баһал жюрин гэшүүн байгаа. Тиймэ нэн тула ержэ хараха, сэгнэхэ гэжэ ехэтэ оролдооб. Би гол түлэб звуко-режиссураар, аранжировкоор хонирхдог хадаа, энэ талаһаа нилээн дээшээ бодоо, творческо бодол гүнзэгээр гэжэ тэмдэглэхэ байнаб. Энэ шэгээрээ, маягаараа фестиваль хүгжэбэл холын хараа бодол түрүүлнэ.

- Танай ханамжаар, буряад эстрада зүб мурөөр хүгжэнэ гү?

- Хүгжэлтынгөө зам тон найн шэлээд, урагшатай ябажа байна. Үшөө тийхэдэ жэшээ абаха монгол эстрада хажуудамнай байна ха юм. Монгол ороной олон мэдээжэ дуушадтай, хүгжэмшэдтэй харилсадагби. Жэшээнь, Саран-Туяа дуушантай нэгэ хэды дуу бэшээбди. Баярхуу аранжировщикгай зохёохы ажал найн мэдэхэб. Бэшэһэн, зохёон ажалаа ондоо зондо харуулжа, үзүүлжэ байхадань, ямар нэгэн нэмэри туһа болоно ха юм. Москва гү, али Сингапур эльгээхэ,

ошохо шадалтайшыг, хүсэлыншыг ехэ. Тийгэжэ хэһэн ажалын үндэрөөр сэгнэгдэнэ.

- Та Россин олон ододтой харилсан ажалланат. Абари зангаараа ямар зон гэшэб?

- Гол түлэб юрын лэ зон. Би гэшэб гэжэ үбсүүгээ тоншожо, бээрхэжэ байдаг зон үсөөн. Минии ханахада, хүгэдэдэг, найшааһан, дурлаһан зоной хашартай, нобшо болоходо муу зангаа, ехэрхүүгээ харуулхыг оролдодог.

- Зохёохы ажалдаа буряад аялга, хүгжэм хэрэглэдэг гүт?

- Хэрэглэхэ саг болодог. Намгар Лхасарановагай ородуу бэшэхэдэ, буряад аялга оруулаа нэм. Тэрэниием гансата хүгжэмшэд ойлгоо нэн. «Квартал» гэхэн бүлгэмэй хүтэлбэрилэгшэ Артур Пелявин хонирхожо, «Москва река - этно» гэхэн дамжуулгада уриа нэн. Тийгэжэ Намгартай сэхэ эфиртэ гаража, олондо дуулаа бэлэйбди. Удаань Намгартай хамта ажаллаха хүнүүд хүсэлөө мэдүүлээ нэн. Тэрэниһээ хойшо Намгар олон ондоо дамжуулгануудта хабаадаа, зон хонирхожо, холо ойгуур дууддажа эхилээ.

- Намгар гухай хөөрэлдөө хадаа. Намгарай зохёохы ажал хэр ябанаб?

- Намгартай танилсаһаар үнинэйбди, Улаан-Удэдэ хамта ажаллажа эхилхэншыг байхабди. Тэрэ саһаа хойшо нилээн ургаа юм ааб даа. Намгарыг дүтэ таниха хүн үлүү үгэ дуугуй, даруухан, соморхон зантайень мэдэхэ. Энэнь нэгэ талаараа зохёохы ажалдань муугаар дулдыдана. Юундэб гэхэдэ, убайгүй, зоригтой хүн юумэниһээ айнгүй урагшаа дабшана. Харин мүнөө Намгар нэгэ бага ондоо болонхой, зоригтой, үсэд, нэтэрүү боложо байһаниинь найшаалтай.

Мүнөө «Намгар» гэжэ нэрэтэй бүлэг байгууланхай юм. Бүлгөөрнь олонитэ ехэтэ хонирхоно. Тээ мэдээжэ, суута болгохын түлөө мүнгэнһөө эхилээд, танил тала, хүнүүдээр зохидоор хөөрэлдэхэ гэхэ мэтыг тогтууригүйгөөр ябуулжал байха хэрэгтэй. Үһотой реклама хэрэгтэй болоно.

- Фестивалиин тайзан дээрэ гараһан дуушад дээдэ шатын эндэртэ тулалдахаар гэшэ гү?

- Тулалдахаар. Юундэб гэхэдэ, би Москва ошоходоо, одоолдээдэ гарай мэргэжэлтэдтэй, дуушадтай ажаллахам гэжэ ханаа бэлэйб. Үнэн дээрэ ямар муу бэлэдхэлтэй зон ябадаг гэшэб. Талаан бэлигээрээшье ялас гэмэ бэшэ, гансал нэтэрүү, үсэд байһандаа урагшаа гараха ушарнууд дайралдадаг. Тиймэһээ бэлигэй талаар манайхид нэгэшыг доро бэшэ. Жэшээлхэдэ, намда найшаагдаһан Чингис Хандажапов, Жаргал Жалсанов гэгшэдтэ дэмжэлгэ, туһа хүргэбэл холо ошожо магад.

Ц.НАДЦАЛОВА,
Р.-Н. БАЗАРОВАЙ
фото-зурагууд

Ангелина, Елена Сафроновууд (Амарай мого)

Жаргал Жалсанов (Буряад Республика)

Ольга Шагжина
(Буряад Республика)

Че На Рин
(Солонгос)

Валико Гаспарян
(Буряад Республика)

Ноппа Цыбенжапова
(Буряад Республика)

Марина Цырендашиева
(Ага тойрог)

Мэдэгма Доржиева
(Буряад Республика)

Сюзанна Ким
(Хабаровска хизаар)

Сахая
(Саха-Яхад)

Мартын 8 - Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын
һайндэр

ЭРХИМ ХҮНДЭТЭ ҮНДЭР НАНАТАЙ БАГШАМНАЙ

Аяар 70 жэлэй саада тээ, 1933 оной
мартын 8-да Сэлэнгын аймагай Арбузово
гэжэ амтатай гоё нэрэтэй тосхондо
Балдоржын Дабаагай бүлэдэ дүрбэдэхи
басаган Зина түрөө һэн. Зина басагахан

балшар бага наһандаа хайрата эхэтээ
хахасабашье, эгшэнэрэйнгээ, абынгаа
урманда, ном эрдэм бэрхээр шудалжа, тоо
бодолгын багшын мэргэжэл шэлэһэн байна.
Улаан-Удын багшанарай дээдэ хургуулида
һуража байхадаа, эрхим һайнаар һура-
һаһаа гадна шатар наадаха, спортдо ехэ
дуратай байһан. Нэгэтэ бэшэ зональна
мүрүсөөнүүдтэ шатараар, волейболоор
хабаадаһан.

1954 ондо дээдэ хургуулиа дүүргээд,
түрэл Загастайнгаа дунда хургуулида
багшын ажалтай түрүүшын алхамуудыг хэжэ
эхилээ бэлэй. хургуулида математика
заахадаа, ажалдаа ехэ оролдосотой, элдэб
һуралсалай зүйлнүүдыг эрхимээр хэрэглэн,
хэшээлнүүдээ ехэ һонирхолтойгоор
үнгэргэжэ, һурагшадай ухаан бодолыг
татадаг һэн.

Манай Буриадай түрүүшын кино-
режиссёр Барас Халзановай һураһан
классайн хүтэлбэрлэгшэ байһан. Зинаида
Дабаевнагай олон һурагшанарын жэшээ
абажа, математикын багшанар болонхой,
аймаг бүхэндэ үржэлтэй һайхан ажаллажа
байдаг. Ганса Загастайн дунда хургуулида
7 математикын багшанар - Зинаида
Дабаевнагай шабинар ажалладаг.

1968 ондо Россин 2-дохи багшанарай
сьездэдэ делегат боложо, Москва хото
ошожо ерэнэн алдартай.

1970 ондо Зинаида Дабаевна Сэлэнгын
аймагай Үбэр-Зөөхэйи дунда хургуулийн
директорээр томилогдоо. Удаань
Загастайнгаа дунда хургуулида һуралсалай
талаар директорэй орлогшоор, һүүлээрнэ
директорээр ажаллаһан.

Гуша гаран жэлэй туршада багшын
ажалда үнэн сэхэ, амжалтатай ябаһанай
түлөө олон тоото шагналнуудта хүртэһэн.
Нэгэтэ бэшэ Загастайн сомоной, Сэлэнгын
аймагай депутатаар, олон дахин аймагай,
республикын партийна конференцийн
делегадаар һунгагдһан байха. 1991 онһоо
эхилжэ, нютагайнгаа ветерануудай
ударидагша юм.

Түрэл хургуулиага, суг хүдэлһэн
багшанартага, шабинартаяа холбоогоо
таһалдуулаагүй. Олимпиада, эрдэмэй
конференци гэхэ мэтэ республикын дээдэ
шатын ажал хэрэгтэ хубитаяа оруулһаар
зандаа. Дээдэ хургуулида орохо үхибүүдтэ
туһаламжа үзүүлжэ, тоо бодолгын мэдэсыг
гүнзэгүрүүлжэ, дээшлүүлжэ байдаг.

Эрхим багшын ажал габьяа тухай
дууһан хэлэжэ болохоор бэшэ даа.

Зинаида Дабаевна хани нүхэр Владимир
Яндыковичтай 4 үри хүүгэдыг «хүлыень
дүрөөдэ, гарыень ганзагада» хүргэжэ
гаргаһан байна. Саша хүбүүниинь алташа
дархан, мүнөө Улаан-Удын ювелирнэ
фирмэдэ хүдэлдэг. Таяа басаганиинь
ВСГТУ дүүргээд, хургуулида ажалтай.
Дунда басаган Нада Загастайн хургуулийн
директор, одхон Лиза басаганиинь
математикын эрдэмэй кандидат, ВСГТУ-
да ажалладаг.

Мүнөө Зинаида Дабаевна 8 алтан ашанар
эзэнэртэй, Тохой нютагтаа ажаһуудаг.
Саад, огород һуулгаад, гайхалтай ехэ ургаса
жэл бүри хуряжа абадаг. Зээ, ашанараа
хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ хамаг шадалаа, эрдэм
бэлгээ, халуун дураага үгэжэ байдаг гэшээл
даа.

70 наһанайн ойгоор халуунаар
амаршалаад, хүүгэдэйнгээ аза жаргалыг
хаража, элүүр энхэ, сэдхэл дүүрэн, амгалан
ажаһуухыетнай олон түрэл гаралайтнай
зүгһөө хүсэнэб.

С. ТОГОЧИЕВА,

шабинь, багшын ажалай ветеран.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Зинаида Дабаевна
басагадтаяа; Түүхэтэ зураг.

Сагаан һарын хүндэлэлдэ

АЛИМНАЙ БЭРХЭБ ГЭЭД, АЙЛ БҮЛЭНҮҮД МҮРҮСӨӨ

Бальжинимаевтанай
бүлэнүүдэй удхатай
һайн найруулга-
харуулганууд зоной
һанаанда таараа, жү-
ри хүндэтэ һуури-
нуудыг олгоо гэшээ.
Жэшээлбэл, Дамбаев-
танай бүлэ үдэр бү-
рийнгөө һуудал,
байдалда ёһо зан-
шалнуудыг ямараар
сахин ябахаб гэжэ
һургаал, заабари-
нуудыг харуулжа
шадаа. Бальжини-
маевтан ута аялгатай
урдын дуунуудыг гоё
һайханаар хангюур-
даа. Илагшадта хүн-
дэлэлэй Дипломууд,

Ивалгын аймагай
захиргаанай дэргэ-
дэхи соёлой түбэй
үүсхэлээр «Гэр бүлэ:
ёһо гуримууд болон
заншалнууд» гэхэн
Сагаан һарада зо-
рьюлагдаһан конкурс
үнгэргэгдэбэ.

Энэ конкурсдо
гурбан түрүү һуури
эзэлһэн гэр бүлэнүүд
тухай хөөрзө. Кон-
курсдо илаһан Айсуе-
втанай бүлэ жюрин
нэгэн һанамжаар эгээл
эрхим гэжэ мэдэрэгдэбэ. Эдэнэр Зэдын
аймагта иимэ конкурснуудта эдэбхитэй
хабаададаг байгаа. Хоёрдохи һуурида
Дамбаевтанай, гурбадахи һуурида
Шэнэхээнһээ буужа ерэнэн
Бальжинимаевтанай бүлэнүүд гараба.

Бургалтай нютагһаа буужа ерээд,

Баян-Тугагай хормойдо

Байдал һуудалаа түхээрээд,

Байнал даа, манай гэр бүлэ.

Айсуевтан гэжэ айлайхи

Амаршалан байнабди таанадаа,

- гэжэ, харалгаяа эхилһэн Валерий
Чагдурович Надежда Алексеевна хоёр,
Ивалгын хургуулийн 1-дэхи классай
һурагша Оюна басаганиинь конкурсдо
илангаяа бэлгитэй байһанаа гэршээлээ.
Н.А.Айсуевае - Ивалгын районгог
методистыг түрэл коллективын, районго
даагша В.П.Астраханцева, эндэхи бүхы
мэргэжэлтэд үнэн сэдхэлһээ дэмжэһэн
байна. Надежда Алексеевна Улаан-Удын
педучилищи, удаань Буриадай багшанарай
институт амжалтатайгаар түгсөөд, түрэл
Зэдынгээ аймагта 13 жэл багшаланһанай удаа
һүүлэй 2 жэлэй туршада Ивалгын районгог
методистаар ажаллана.

Гэр бүлэтээг харагшадыг танил-
сулһанай удаа гал тахиха гурим, «Хониной
шэхэтэй хаан» гэхэн зүжэгһөө хэһэг
ямаршыг хүнэй уярхаар Айсуевтан
харуулба. Оюна басаганиинь пианино
дээрэ «Собачий вальс», Валерий Чаг-
дуровичай баян дээрэ «Турецкий марш»
гүйсэдхэһэйн удһа Надежда Алексеевна
Л. Бетховенной «К Элизе» гэхэн зохёолһоо
хэһэг пианино дээрэ гүйсэдхэбэ. Эгээл
гайхамаар уянгатай зүйлынь юун байгаа
гэбэл, эсэгэнь баян дээрэ, эхэ басаган
хоёр пианино дээрэ «Хабарай аялганууд»
гэхэн вариаци онсо уянгатайгаар
гүйсэдхэһэниинь болоно. Одоол халуун
альфа ташалганда хүртөө. Хатархадань,
дуулахадань, хүгжэмэй олон ондоо
инструментнүүд дээрэ наадахадань,
драматическа артистнууд мэтэ зүжэгһөө
хэһэгүүдыг гүйсэдхэхэдэнь, залаар дүүрэн
харагшад альгаа халуунаар ташан баярлаа.
Гэхэ зуура Сэбэг, Сэсэгма Дам-
баевтанай, Бальжинима, Намсалма

үнэтэ бэлэгүүд, мүнгэн шангууд ба-
рьюлагдаа.

Н.А.Айсуеватай хөөрэлдэбэбди.

- Ажабайдалдам ушарһан али бүхы һайн
һайхан юмэн эжим нэрэтэй холбоотой
юм. Дээдэ-Бургалтайн эхин классуудта
дүшөөд жэлдэ зааһан, нютагай хургуулие
олон жэлдэ толгойлһон, нютагай
эхэнэрнүүдэй соведэй түрүүлэгшэ байһан
мини эжы Туртуева Зинаида Баировна
алишыг таалаараа жэшээтэ хүн һэн. Россин
Федерацийн эрдэм һуралсалай отличник,
Буриад Республикын габьяата багша,
«Ажалай ветеран» гэхэн хүндэтэ медалаар
шагнагдаһан алдартай юм. Мэргэжлээ
шэлэхэдэ, эжим тухалаа, уран бэлгитэ
дуратайгаар хүмүүжүүлээ. Мүнөө ню-
тагай түүхын музейд эжим дура-
хаалда зорюулагдаһан ехэ хэһэг бии.
Музейн хүдэлмэригөө өөрын шаби, бэрхэ
эмхидхэгшэ, хизаар ороноо шэнжэлэгшэ
Долгор Цырендоржиевна Ухинова
толгойлдог юм. Мартын 8-най һайндэрөөр
дашарамдуулан, мини эжыдэл адли һайн
һайхан һанаатай, ажалдаа шударгы,
хүүгэдтээ бүхы һаналаа табин хүмүүжүүлдэг
эжынэрыг халуунаар амаршалнаб. Түрэл
районгог коллективтэ, даагшадань -
Валентина Петровна Астраханцевада,
аймагай соёлой түбэй мэргэжэлтэн Бэлла
Будаевна Сангаевада дэмжэлгэ, туһаламжа
үзүүлһэниинь түлөө баяр баясхалангаа
мэдүүлнэбди, Эхэнэрнүүдэй һайндэрөөр
амаршалан, энхэ заяатай ябахыень хүсэнэб,
- гэжэ Надежда Алексеевна хөөрөө һэн.

Эжы тухай Н.А.Айсуевагай һайшаал,
магтаалай үгыг бүри мүнэн дэмжэн, энэрхы
һайхан, эрмэлзэл зоригтой эжынэрэй
хүндэлэлдэ иимэ мүнүнүүдыг дурдая:

Энэ ехэ гэлхэй дээрэ

Эхын буян сэгнэшэгүй,

Эхын дулаан нюдэнһөө

Дээрэ юмэн байхагүй...

Дарима ЕШЕЕВА,

Ивалгын районгог методист.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Айсуевтанай бүлэ;
конкурсдо эдэбхитэй хабаадаһан
Ивалгын районгог коллективэй гэшүүд.

Хабарай найндэрөөр, ЭГЭШЭ НҮХЭДНАЙ!

Амаршалга

Он эсэлэй оишохо тума «Буряад үнэндэ» наһаараа хүдэлэн эгэиэ нүхэдэй хэды зэргын мүхэсэгүй зоригтой байһые ёһотоор сэгнэмээр мэдэрэл түрэнэ. Зохёохы ажаланһаа гадна корректор мэргэжэлтэй зомнай хэды ехэ ашаа абаже ябадаг байгаа даа. Хуушанай типографска аргаар версткын хэгдэхэ үедэ «полосагаа» эртэшэг тушааха гээшэ

бүтэсэгүй, гол түлэб орой болотор лэ, заримдаа хахад хүниие аладлатар тэрэнтээ носоолдохо саг гарадаг бэлэй. Дежурна редактораар томилогдоһон корреспондентүүдтэ барагтай һэн бэээ - арбан хоног соо нэгэ удаа оройтоходо яаха һэм, харин корректорүүдтэмнай тудадаг байгаал даа саг үргэлжэ оройтохо хананууд.

Тээд энэ ажалые хүндэсөөнгүй, хаширангүй, хажуугаарнь гэр бүлээ, үри хүүгэдээ тэдхэн, үндэр наһатай эжы, абанараа харалсан, үндэр нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэн ажаллаа корректор-нүүднай. Бүри урданай Ханда Ванчиковна Ванчикова, Цэрэма Эрдынеевна Батуева, Надмит Цыреновна Цыренова ямар шуумар бэрхэнүүд һэм, залуу зондоһые хүсэгдэхэ янзагүй ябадаг бэлэй. Эдэнэриной баганаа дийнай үеын бэрхэсээл үзэһөөр томо болоо, бүхы наһаа, ажабайдалаа түрэл сонинтойгоо холбоо.

Ажалай ветеран Ц.Б.Содномова гушаад эсэлдэ «Буряад үнэндэ», «Буряадай залуушулда» м а ш и н и с т к а р , корректорээр хүдэлөө юм. «Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ шэн габьяата ажалай түлөө», «Ажалай ветеран» медальнуудаар ш а г н а г д а н х а й . «Коллективнай анхарал һайтай һэн. Сэсэг басаганаа түрэхэдэм, һайхан шүлэг зориулаа, бэлэг сэлэгүүдые барюулаа бэлэй. Оройдоо мартагшагүйб», - гэжэ Цыдыма Бимбаевна һая хөөрөө һэн. Жаргал Майдаровна Юндунова мүн лэ иимэ хайра шагналуудтай, олон удаан эсэлдэ түрэл хэблэлдээ алба хэһэн байна.

Наашанхи үеын ветеранууд гэхэ гү, али һая болотор сониндоо ажаллаһан Екатерина Максимовна Зомонова Мария Дагдановна Дашанимаева хоёр «Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрлэгшэ» гэхэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн, эсэбди,

сусаабди гэлтэгүй хүнгэн бэиэ энэ ажалда хүдэлжэ гарһан байна. Хэн хэниһинье ажалдаа абьяастай, хүгтэй хүхюүтэй ябадагынь булта мэдэнбди.

Ниитын ажабайдалда урагшатай, редакциин профкомой гэшүүн таһалгаряагүй ябаһан бэиэгүүдэй таһагай мэргэжэлтэн, ажалай ветеран Екатерина Доржиевна Раднаева бидэнэртэй харилсаагаа таһалдаггүй, хэзээдэһие мэндэтэй шогтойгоол ябадаг гээшэ. Профсоюзай обкомой, редакциин зүгһөө олон тоото Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһан байха.

Тон харюусалгатай ажалда - выпускajoцаар хүдэлэн Татьяна Михайловна Санжиева, Елизавета Дондоковна Бадмаева гээшэд Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрлэгшэд мүн. Бүри һая Татьяна Михайловна түрэхөөр 70 наһанайнгаа оёе нэрэтэй түрэтэйгөөр нүхэдэйгөө дунда тэмдэглээ. Харин Елизавета Дондоковна мүнөө болотор оператор-наборщик оор хүдэлһөөр заандаа. Редакциин кадрнуудай талые даагша Г.Г.Цыренова зоһёохы коллективүүдтэ олон эсэлдэ оролдостой наринаар хүдэлһэнэй түлөө «Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрлэгшэ» гэхэн нэрэ зэргэтэй, ажалаа эсэтиэдгүй ябуулһаар юм.

Зохёохы ажалтан соһоо Россин болон Буряадай хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдтэй, сэрэгэй журналистикада оисо хубитая оруулһан Д.Ж.Жугдурова, бэиэгүүдэй таһагые даагшаар хүдэлһэн «Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрлэгшэ» В.Э.Токтохоева гээшэдэй һайхан дурасхаалые дурдангүй гарахын аргагүй. Мүнөө пенсидэһие һаа, эдэбхитэй ажалаа халтаһие нуларуулаагүй. Буряадай элитэ сэтгүүлшэ, яруу найруулагша, Россин болон Буряадай үндэр нэрэ зэргэнүүдтэй Ц.Ц.Дондогойе хүндэлэн ёһолмоор гээшэ. Мүн лэ оршуулагшаар, харюусалгата секретариин орлогшоор хүдэлһэн Д.Р.Жамсаранова «Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрлэгшэ» гэхэн нэрэ зэргэтэй, Россин журналист-нуудай холбооной гэшүүн юм.

Алиһие талаһаань эсэиэ абамар эгэиэ нүхэднай үнэн һэиэхэлээрээ «Үнэн» сониндоо алба хэхэлээ гадна, үри хүүгэдээ үндылгэн, үнэтэ мэргэжэлнүүдые олгон, үргэн харгыдань гарһан

гээшэ. Олон аша зээнэртэй мээхэй төөөби, эмгэйнэр гээд эдэнээ хүндэлэн ёһолоо.

Эхэнэригүүдэй уласхоорондын һайндэрөөр Табүгэдэнөө амаршалха зуураа алтан дэлхэйн арюун һайханһие үзэжэ, хүсэн түгэс, хүгтэй шадалтай ажалнууһыетнай «Буряад үнэн» хэблэлэй байшангай зүгһөө үнэн сэдьхэлһээ хүсэл даа.

Галина ДАШЕЕВА.

«Одото бороогой» набинаан доро Орожо ерээ хабарнай!

Угһаа дууша буряад уластамнай дуунай фестивальнууд удаа дараалан үргэлжэлһөөр. Тиин һаяхана үндэр хэмжээндэ үнгэрһэн уласхоорондын «Сагаан һара» фестивалиин замхамсаар, заншалта «Одото бороо» («Звездный дождь») гэрэлээ носоон, талаан түгэс оюутадай хоолойн хэбые туршаба.

ВСГТУ-гай Соёлой түбтэ үнгэрһэн тус мүрысөөнэй сэгнэлтын комиссине Буряад Республикын арадай артист Баир Цыденжапов түрүүлбэ. Гадна жюрин гэшүүд композитор Лариса Санжиева, ВСГАКИ-гай

хүгжэмэй институтдай директор Олег Огнев, дуушан Татьяна Штырева, ВСГАКИ-гай багша Абидо Арсаланов гэгшэдэй хайраһаа дуулажа, мүрысэгшэдэй хуби дулдыдаа юм. Тиингэжэ «Арадай дуу эрхимээр гүйсэхдэгшэ» гэхэн номинацида БГСХА-гай оюутан, «Алтан булаг» ансамблиин дуушан Ирина Ринчинова, мүн цыган арадай «Нанэ цоха» дуу дуулаһан Михаил Салисов гэгшэд эрхимлэбэ. «Харагшадай хайрада хүртэгшэ» Ольга Шагжина Оюна Содномдашиева хоёрто дипломуудаа гадуур мүнгэн шангууд

барюулагдаба. Хүдөө ажахын академиин бэлиг түгэдэр хүбүүд Алдар Раднагуруев, Эдуард Дабаев, Владимир Молотов гэгшэд «эрхим трио» болон сонсохогодо. Мүн лэ Эдуард Дабаев Анатолий Харханов хоёр «эрхим дуэт» гэгдээ юм.

Харин гол шухала шангуудай нууринуудта хамта дээрээ аяр юһэн дуушад хүртэбэ. Тиин гурбадахи нуурида дүрбэн хүн гараа, хэд бэ гэбэл БГУ-гай «Байгалай долгинуудай» дуушан Буянта Биликтуев, Надежда Тютрина, Илья Комиссаров, Оксана

Дубовская гэгшэд болоно. Хоёрдоху нуури мүн лэ Бальжид, Сергей Халмактанов, Валико Гаспарян гэгшэд хубааба. Шангай нэгэдэхи нуурида суута Бадма-Ханда Аюшеева, ВСГАКИ-гай оюутан гараба. Зүгөөр Гран-при шанда ВСГТУ-гай оюутан Артем Козлов хүртэжэ, хамта нурадаг нүхэдөө, һурган хүмүүжүүлжэ байһан багшанараа баясуулаа.

Иигэжэл «Одото бороогой» набинаан доро орожо ерээ хабарнай!

Даша-Доржо БОЛОТОВ.

Февраль нарын 21-22-то үгээрхэн «Духовное и патриотическое воспитание детей: опыт, проблемы, перспективы» гэгдэн научно-практическа конференцидэ гансаише республикын болон Ага, Эрхүү можын түлөөлэгшэд бэшэ, харин Монголхоо, Хитадааа уригдажа ерэнэн айлашад хабаадаа. Тэдэнэй тоодо граждан дайнай үеэр хилын саана гарашахан үсөөхэн буряадуудай наяд эсэлдэ харида ажаһуугаашье наа, хэлээ, ёһо заншалаа орхёогүй, абари зангаа алдаагүй байдагынь бага зэргэ мэдээжэ болонхой гээшэ ааб даа. Яагаад багаһаань үхибүүдээ хүмүүжүүлэн хургадаг тухай дүршлөөрөө, ханамжаараа КНР-эй Үбэр-Монголхоо ерэнэн делегадууд хубаалдаа. Шэнэхээнэй дунда хургуулин С. Дашадондог багшын пленарна заседани дээрэ хэлэнэн үгэ, Н. Найрал багшын секционно хэшээлдэ хэнэн элидхэл делегадуудые ехэтэ һонирхуулһан байна.

Д-Н.Ц. ДОРЖИЕВ,

1-дэхи буряад лицей-интернадай багша.

Хүн болохо багаһаа, Хүлэг болохо унаганһаа

Гараад байһан уһан хара Хонин эсэлэй Сагаан нараар, аяар холын Хитад гүрэнэй Үбэр-Монголой Эвэнхэ хушуунай Шэнэхээн нотагһаа урижа мание асарһан Улаан-Үдын нэгэдэхэ лицей-интернатта, Буряад Республикын бүхы зон олондо баяр баясхалан хүргөөд, бүмбэрсэг дэлхэйнгээ бүхы буряадуудые Сагаан нараар амаршалнаб!
Амар мэндэ!

Мүнөөнэй энэ һайхан суглаан дээрэ «Хүн болохо багаһаа, хүлэг болохо унаганһаа» гэгдэн гаршагаар үгэ хэлэхэ болоһондоо би ехэ баяртай байнаб.

1920-өөд оной хүлгөөтэй бэрхэ сагта Ага нотагһаа болон Зэдэ, Баргасан, Сэлэнгэ нотагһаа хэдэн мянган буряадууд Хитад ороной Шэнэхээн нотагта ошоожо, нотагсаһанһаа нааши аяад эсэлэй түүхын амидарилые үгээрөө. Мүнөө хадаа 6 мянгад хүртэй Шэнэхээн баруун ба зүүн хоёр һомотой юм. Тэдэнэр Шэнэхээнэй буряадууд болоһон байһал даа.

Нотагсаһанһаа удаадахи эсэлүүдтэ урагшаа һанаатай буряадууд үри хүүгэдээ бэшэг соёлтой болгохо гэгдэн һанаатай, бэшэг номтой гэрэй багыһы залгажа, үхибүүдтэ ном заагдадаг байһан гэхэ... Гэрэй багша айл айлаар яважа, ном заажа гү, али үгыһы наа, үхибүүдые гэртээ абаашажа заадаг һэн ха. Иигэжэ анха түүрүүн багаһанаар эхилхээр бийтараа, булти арад зон хүдэлжэ, мүнэ, адуу мал, зөөрише суглуулжа, 1933 ондо Шэнэхээнэй хургуули байгуулагдаһан юм. Мүнөө Шэнэхээн нотагтамнай соёл хүгэжһөөр - дүрбэн бага хургуулитай, нэгэ дунда хургуулитай. Тэндэ хуушан монгол, хитад хэлэнүүдые үзэдэгһы наа, түрэл хэлээ, ёһо заншалаа мэдэхэгүй буряад хүн гээжэ байхагүй юм. Энэхэн лэ нотагһаа гараһан профессор, эрдэмтэй инжениер ба бусад шадабаритан олон юм. Жэсээлхэдэ, залуу бага һанһаа эрдэмтэй хүрдэ эрьюулээд, англи, япон, ород, хитад, монгол - табан хэлэ нэбтэрһэн профессор Албажан, Бээжээнэй түбэй үндэһэтэй эхэ хургуулин монгол хэлэнэй багша профессор Нимын Батомунхэ, Үбэр-Монголой багшын ехэ хургуулин амида бодосой (биологичин) һалбарин ноён, һээртэһише (позвоночные) судлагаша профессор Аюшын Жигмид-Доржо, Үбэр-Монголой ехэ хургуулин монгол хэлэнэй зохёолой һалбарин эрхилэгшэ, монгол хэлэнэй профессор Бадмын Даваа-Дагба, Доктор Монголой хүдөө ажахын ехэ хургуулин профессор Сэгтын Согбадарха, Үбэр-Монголой арадай ябадалай ноён, газар инжэлхэ талаар (геологичин) инжениер Дондогой Дашин-Доржо, Харбинэй эмнэлгын ехэ хургуулин профессор Албажанай Амар, Албажанай Уртэ, эмнэлгын эрдэмтэй доктор гэхэ мэтэ нэрэтэй багшанар, шадабаритай тамиршад, алдартай дуушад, уран барилгашад, дүршэлтэй малаад, шадалтай ноёд олоороо гараһан гээшэ. Мүн баһа Япон, Орос ба бэшэ хари гүрэнөөр гаража һураха ябадал олон боложо байна.

Энэхэн хэдхэн мянгад буряад зон, хэдэн миллиард харин Хитад гүрэндэ элдэбын яһатанай дундаһы наа, наа гаран эсэл ажаһууга байхадаа, буряад хэлэ, соёл болбосоролоо, ёһо заншалаа, түүхэ домогоо алдаагүй, бэшэ олон үндэһэ яһатанһаа нэгэһы доро бэиээр ажаһуужа байһабди. Үрээгээ морин

болгожо, үршэ хүн болгожо, гал зуламтай залгажа, һанһанһаа ханитай түбхинэжэ, урданһанһаа хубсаһа хунар, байра байдал тэрэл хэбээрһы абажа ябаһан зандаа. Арһа шүрбэһээ өнһэдөө элдэжэ буйлулдаг, оёдог. Алта мүнэһэн үмэдхэл, даха хүрмэ дэгэл гэхэ мэтые оёжо, урлаһан хубсаһыемтай ганса Хитад гүрэндэһы бэшэ, мүн дэлхэйн табсанда үргэжэ ябанал даа. Шэнэхээнэй буряадуудай ажабайдал, амгалан тайбан ёһо гуримаа алдангүй абажа ябаһанһы, үндэһэ яһатанһаа зүб мурөөр ударидажа, хойноо дахуулан ябана. Үнөө тишээд бүри бага һанһанһаань эхэ эсэгын нагшн хургаалда хүртэжэ, саашааа үхибүүдэй хүмүүжэл хургуулин ба шигэмэй хургаалиудһаа дулдыдаха ёһотой юм. Үхибүүдтэ багаһаань нүгэл гээжэ юун бэ? Нүгэл хэжэ болохогүй, буян хэжэ гээжэ хургадаг байһабди. Үхибүүдые боди сади арюухан амитан гэхэ, энэ боди сади арюухан амитадаар нүгэл

хүүлэхэгүй гээжэ эхэ хүн нялха нарайһаань хүмүүжэл хэжэ, дураарһы үһөөһые татуулжа болохогүй гэхэ. Татуулаһаа, нүгэл хүүлэжэ байна гэхээр үхибүүдтэ анханай хургаал эхилдэг гээшэ. Үхибүүд анха алтан дэлхэйдэ түрөөд, эхынгээ хүхэнэй тобишо хазанһаа анханайн нүгэл гэхэ; хүлдэ ороод, хорхой шабхай гэхихые хоёрдох нүгэл гэхэ, хоолойгоо тээжэхын тулада хони мал гаргахы гурбадахи нүгэл гэхэ. Энэхэн хэнэн нүгэлөө нимгэлжэ ябагты гэхэдээ, үгэлэгтэ гараа үгэтэй уруу харбайжа, үгэ эдэгээр үлдэһише гадхаажа, үгэлжэ ябаһан үбгэд хүгшэдые, үндыжэ ябаһан үри хүүгэдүүдые үргэлжэ ходоодо баярлуулжа яба гээжэ захидаг заншалтайбди. Иигэжэ «хүн болохо багаһаа, хүлэг болохо унаганһаа» гэдэгһы ёһоороо сахиса, Шэнэхээнэй буряадууд хэр угһаа үри хүүгэдээ хара багаһаань хургажа эхилдэг байгаа бшуу. Зай, хамагай һүүлдэ бүмбэрсэг дэлхэй дээрхи булта буряад зомнай, үхибүүд мүнхэдөөн бати бэхээр һалбаржа, дэбжэжэ, дэлхэйн шэхэндэ сууратажа байг лэ гээжэ һанаата болоод:

Зүүн гартаа буянише хуряажа,
Баруун гартаа баянише бариса,
Хирээгүй сэбэрхэн,
Хилэнсэгүй эсаргал эдлэжэ,
Дундагүй дүүрэн,
Дутуугүй хүсэд ябагты,
Буураһаа юрөөл дуулажа,
Бурханһаа хутаг оложо ябагты, -
гээжэ юрөөе.

Бүгэдэ Буряадайһанай үхибүүд шэнэ сагай эригтэр дэлхэйг урагшаһан үндэһэ яһатануудтай мур зэргэсэн урагшаа дабишаһан болтогой!

Самплай ДАШАДОНДОГ,
Хитадай Үбэр-Монголой
Хүлэн Буйрай аймагай
Эвэнхэ хушуунай
Шэнэхээнэй дунда
хургуулин багша,
Үбэр-Монголой габьяата багша.

(Хуушан монголхоо БГУ-гай
оюутан Дашадугарай Альмараа
буряадшалжа, 1-дэхи буряад лицейн
багша Д-Н.Ц. Доржиев
хэблэлдэ бэлдэбэ).

Спортивная Бурятия

«БЕЛАЯ ЛАДЬЯ-2003»

НА СЛАВНОЙ ЗЕМЛЕ СПОРТСМЕНОВ

Особый колорит в создавшуюся ситуацию внесло то обстоятельство, что соревнования проходят в Улекчине, селе, которое является родиной именитых спортсменов. «Улекчинцы, если бегают, то обязательно впереди страны всей, как многократный чемпион России Владимир Цыренов, если дерутся на боксерском ринге, то неизменно в кожаных перчатках европейского ранга, как Александр Дугаров, если стреляют из лука, то вплоть до олимпиад в Атланте и Сиднее, как четырехкратный чемпион Европы и мира - в командном зачете, многократный чемпион России, заслуженный мастер спорта по стрельбе из лука Бальжинима Цыремпиллов, улекчинцы, если играют в шахматы, то обязательно до мастеров и если тренируют, то непременно мастеров спорта, как Шагдар Хазагаев, воспитавший целую плеяду мастеров спорта по стрельбе из лука, которым нет равных в России...» - такими словами открыла традиционный районный шахматный турнир «Белая ладья» лучший сельский тренер республики Роза Баировна Намжилова.

Все ребята в течение целого дня проверяли свои силы на шахматных досках. В результате упорных баталий чемпионом района в младшей возрастной группе по 6 доскам стали:

Баясхалан Лубсанов (районная гимназия), Максим Дымбрылов, Денис Доноев, Алдар Дышенов (Енгорбой), Чимита Дамбаева (Мыла), Соёлма Базарова (Цакир).

Недавно в селе Улекчин прошел районный шахматный турнир «Белая ладья-2003» на призы кандидата в мастера спорта Цыбикжапа Доржиевича ТУРТУЕВА среди школьников. Этот турнир носил характер лично-командного первенства. Более 80 участников шахматного поединка из разных сел района состязались за звание лучшего шахматиста, проверяли свои силы, подтверждали разряды, знакомились друг с другом и с опытными шахматными мэтрами. Все сборные команды разделились по двум возрастным группам в составе четырех мальчиков и двух девочек: 1-8 классы, 9-11 классы.

Вторыми призерами стали Сергей Намжилон (Хамней), Виталий Бандеев (школа №5), Юра Самойлов (школа №1), Жаргал Бадаев (Мыла), Катя Башеева (Харацай), Саяна Доржиева (районная гимназия), а Буянто Цыденов (Дутулур), П.Цыденов (Улекчин), Саян Доржиев (Михайловка), Эржена Цыремжитова (школа №5), Тунгалаг Жигжитова (Енгорбой) стали третьими призерами. В командном зачете енгорбойские шахматисты заняли 1 место (1000 р.), 2 - закаменцы (700 р.), 3 - сборная команда нижнего куста, в составе которой выступали михайловские и харацайские шахматисты (500 р.).

В старшей группе чемпионами района стали перворазрядник Солбон Санжеев (школа №1), набравший 5 очков из 5, Витя Бадмажапов (районная гимназия), Сергей Хаимчиков (районная гимназия), Доржо Дугаров (Цакир), Дарима Дамбаева (Мыла),

Зоя Будаева (районная гимназия), вторыми стали Очир Балданов (Цакир), Виталий Очиров (Улекчин), Михаил Раднаев (Мыла), Амгалан Доноев (Енгорбой), Света Базарова (районная гимназия), Очирма Бадмаева (Цакир) и третьи призеры - Солбон Хандуев (Мыла), Виктор Аюшеев (Михайловка), Саша Бессонов (Михайловка), Даша-Нима Бальжанов (школа №1), Света Дамбаева (Михайловка), Анна Банзаракцаева (Михайловка). Все призеры были награждены грамотами и подарками.

В командном зачете, опередив ближайшего преследователя на 10 очков, команда школьников Закаменска заняла 1 место (1000 р.), на втором (700 р.) - команда среднего куста, в составе Дутулурской и Цакирской школы, третье место - за мылинцами (500 р.).

В общем итоге переходящий кубок, грамоту чемпионата с денежным призом 3000

рублей завоевала закаменская команда, оторвавшись от преследователей на 13 очков, второй - с количеством 29 очков стала енгорбойская команда (2500 р.), на третьем месте - команда нижнего куста - Михайловская, Харацайская средние школы (2000 рублей).

Тренеры команд-победителей: Р.Б. Намжилова, В.Л. Бальжурова, С.Д. Дуржанов.

Турнир «Белая ладья-2003» удался благодаря спонсорам: райадминистрации (глава Виктор Аюшеев), РУО (начальник Владимир Бадмаев), Улан-Удэнскому колледжу статистики и информационных технологий (директор Константин Дареев), депутату Народного Хурала РБ Николаю Зубареву, Улекчинской средней школе (директор Дарима Намсараева), СПК «Улекчин» (директор Виктория Раднаева), общественному фонду «Горная Закамна-21 век» (председатель Борис Базаров), одноклассникам, родственникам и друзьям Ц.Д. Туртуева.

Цыбикжап Доржиевич и организаторы прошедшего турнира в Улекчине среди школьников благодарны всем, кто помог материально и морально в том, чтобы соревнования прошли на должном уровне.

Аюна ЦЫРЕНОВА,
корреспондент газеты
«Знамя труда».

Закаменский район.

Стрельба из лука

Второе дыхание ГЭРЭЛМЫ ЭРДЫНЕЕВОЙ

Блестяще выступили бурятские лучники на первенстве и чемпионате России по стрельбе из лука. В честь наших спортсменов семь раз играли фанфары.

Во взрослом чемпионате наша неувыдающая Гэрэлма Эрдынеева заняла 1 место. Она в финале переиграла тувинскую лучницу Елену Достай - 118:117. Третье место заняла хабаровчанка Анна Путцева. В финале одноминутного режима бурятская лучница Виктория Дагбаева уступила калининградке Оксане Козловой. Младшая сестра Виктории, 15-

летняя Намжилма, соревновалась со взрослыми, получила бронзовую награду.

Женская сборная Бурятии установила новый рекорд страны из классического лука. По сумме трех результатов стартового круга спортсменки набрали 1735 очков. Это на 5 очков больше, чем у команды Читинской области в 1997 году. Новые рекордсменки - Гэрэлма Эрдынеева (1583 очка), Екатерина Чебакова (581) и Виктория Дагбаева (571). Уже будучи рекордсменками бурятские лучницы в финале перестреляли команду Псковской области. Рекордный результат Екатерины Чебаковой позволило стать мастерам спорта международного класса.

У женщин в соревнованиях из блочного лука Жанна Тухалова в финале проиграла москвичке Анна Казанцевой.

В стрельбе из классического лука, как в стандартном, так и в одноминутном режиме, в финалах стрелял прославленный Бальжинима Цыремпиллов. В первом финале Бальжинима уступил своему извечному сопернику Юрию Леон-

тьеву из Чувашии. А в финале скоростной стрельбы Б.Цыремпиллов выиграл у иркутянина Геннадия Митрофанова. Третьи места заняли читинец Булат Бадмаев, москвич Виктор Масютин.

В мужском финале для определения победителя понадобилась перестрелка. Здесь сборная Бурятии в составе Бальжинимы и Бэлигто Цыремпилловых, Павло Шаранхаева и Эрдэма Жигжитова с разницей в одно очко выиграла у соседей - лучников Читинской области. Бронза у хозяев - команды Орловской области.

В первенстве России наши лучницы добились двойного успеха. Так в старшей возрастной категории (1982-1984 г.р.) успех сопутствовал Виктории Дабаевой. У девушек 1985 г. и моложе Эржена Бадмаева в финале переиграла читинку Сангиту Дабаеву.

Команда юношей Бурятии 82-84 г.р. в составе Павла Шаранхаева, Александра Волотова, Золто Шагдаржапова и Тимура Цыбикова и девушки (Ирина Раднаева, Виктория Дагбаева, Туяна Цыбденова, Аюна Дабаева) заняли вторые места. Подобного же успеха добились и наши девушки 85 г.р. и младше Эржена Бадмаева, Галина Олзоева, Намжилма Дагбаева и Мирослава Дагбаева.

По итогам соревнований в Госкомспорте Бурятии прошла пресс-конференция, где тренеры и участники поблагодарили всех тех, кто помог команде. Это Государственный комитет Бурятии по делам молодежи, туризму, физической культуре и спорту, авиакомпания «Сибирь» и частный предприниматель Владимир Дагбаевич Дондоков.

На чемпионате мира, который пройдет во французском Ниме с 3 по 10 марта, Россию будут представлять Бальжинима Цыремпиллов, Юрий Леонтьев, Виктор Масютин, Анна Путцева, Гэрэлма Эрдынеева и Оксана Козлова. В стрельбе из блочного лука - София Гончарова, Анна Казанцева и Октябрина Болотова. У молодежи в состав сборной России включена и наша Намжилма Дагбаева.

Борис БАЛДАНОВ.
Фото Радна-Нимы
БАЗАРОВА.

«...В ВАШЕМ ДВУЕДИНСТВЕ - ВЕЛИКАЯ СИЛА И ОПОРА...»

«Минет тысяча лет
 И вослед пролетит еще
 тысяча лет,
 А на камennom склоне Алтая
 Будет расти, как растет,
 Буйно зеленью вечной
 блистая,
 Можжевелник -
Мой бессмертный народ!
 1969 г.

Эти строки, прозвучавшие во время встречи школьников гимназии № 29 г. Улан-Удэ, с секретарем правления Союза писателей России **Бронтоем Янговичем БЕДЮРОВЫМ** запомнятся ребятам, наверное, надолго. Ибо основной их стержень - любовь к родной земле, родному народу.

Бронтой Янгович Бедюров, хоть и приехал в Бурятию с деловым визитом в составе рабочей группы по вопросам выравнивания связей нефтяной компании «Юкос» с общественной деятельностью Бурятии по проекту нефтепровода «Россия-Китай», нашел время для общения с юными жителями столицы республики. А вопросы и ответы, которые прозвучали во время этой встречи, затронули почти все стороны нашей жизни, всколыхнули юные души. Предлагаем нашим читателям фрагменты этой беседы - двух уроков, которые провел он с учениками 9 и 11 классов.

Бронтой Янгович, как вы оцениваете нынешнее состояние литературы в России?

Писателю, как и любому творческому деятелю в современной России, жить очень тяжело, ибо он лишен в нашем обществе основного, иногда единственного источника своего существования. Писатель живет за счет издания своих трудов, а сегодня кипучей издательской деятельности современной литературы практически не существует.

Прекращение книгоиздательской деятельности наиболее пагубно для национальных литератур, которые я курирую и не только по своей должностной обязанности, а как такой же представитель малочисленных народов. Надо понимать, что в мире нет больше второй Бурятии, значит, больше нигде не издается литература на бурятском языке, кроме вашей республики.

Если литература бурятского народа находится в столь сложном, плачевном положении, то что говорить о хакасском народе, который составляет у себя дома, в своей республике лишь 9 процентов населения?

О хантах, которых всего 14 тысяч, о семи тысячах манси и нен-

цах? А ведь с территорий Ханты-Мансийского и Ямало-Ненецкого округов текут нефть и газ - основа бюджета современной России, в то время, как коренные жители загнаны в отдаленные леса и болота. А разве нельзя за счет малых тысячных долей богатств, уходящих с их территорий, обеспечить благосостояние этих крошечных этносов вплоть до седьмого колена. Вот почему сейчас наступило время выстраивать совершенно новый тип взаимоотношений между добывающими корпорациями и местным населением.

- А может быть так, что в будущем компьютеры и книги будут конкурировать между собой?

Возможно, но скорее возникнет симбиоз. Книга приобретет новый, более совершенный тип. Прежде всего книга - это продукт духовной культуры, самый главный продукт. Когда вы будете студентами, будете учиться в Москве, Питере, Томске или где-нибудь в большом городе, то, занимаясь часами в библиотеке, поймете, что такое вечность. Вечность - это книги, которые стоят на стеллажах, это продукт человеческой души и мысли. Ведь остальное преходящее и уходящее. Слово проходит сквозь время и несет знания. И пока в современной России не поймут, что главное министерство - это не Министерство финансов, а Министерство образования и науки, мы не будем иметь прогресса в будущем. Читающий человек - это думающий человек, у которого в голове рождается зрительный ряд, и эти образы он выстраивает сам; не имея этих качеств, мы не сохранили бы нашу устную литературу, истоки которой теряются в веках. Европейцы в свое время высокомерно считали нашу устную литературу только фольклором, своего рода пережитком прошлого. Да и до нас самих туго доходит, что это и есть самое главное состояние, бесценная сторона духовной культуры наших народов.

- Расскажите, пожалуйста, о себе, об Алтае. Когда вы начали писать?

Писать я начал еще со школьной скамьи. Теперь уже понимаю, что тогда же начал заниматься собирательской, своего рода научной деятельностью. С 8-го класса начал собирать наши алтайские сказки и песни, пословицы и загадки.

То, что я сказал вам о хантах, манси, бурятах, все это относится и к бытию моего народа. У меня не меньше, если не больше проблем, чем у вас. Я говорил на встрече с закаменцами о

том, что у меня на Родине, как и у вас, такие же горы, там такие же звери и птицы, там такие же люди. Отец мой прошел всю Отечественную войну, был военным, вернулся инвалидом и умер от ран очень рано, когда мне было 14 лет. Моя мама, простая алтайская женщина, мать девяти детей, прожила до 88 лет, в прошлом году ее не стало. Род моей матери Найманы (некогда в царстве Ойрот-хана) жил в Южном Алтае, сейчас эта территория находится в Китае, в Алтайском округе. Остатки нашего народа 250 лет тому назад, спасаясь от геноцида, бежали в Сибирь, в русские пределы и сохранились в горах Алтая.

Об истории нашего народа, о его культуре, языке, религии я задумал «сериал» из 10 томов. Несколько книг уже готовы к изданию, будет называться «Слово об Алтае». А фактически мы являемся все еще неизвестной землей, неведомым народом, у которого история только начинается. В России Алтай понимают очень узко и под «Алтаем» понимают только Горный Алтай, т.е. русскую часть Алтая. Когда Джунгария была разделена между Россией и Китаем, ту часть, которая отошла к России, географы разделили для удобства обозначения на Рудный Алтай, сейчас он называется Восточно-Казахстанская область, а центральную часть Алтая, закрытую для промышленности, освоения и заселения, назвали Горным Алтаем. Позже появился для восточных отрогов Алтая название Саяны, от имени сойотов-сойонов, т.е. тувинцев - урянхайцев. Алтай сохранился со своей природой, лесами, реками. В действительности Алтай - это большая горная страна в сердцеvine евразийского континента от Иртыша до Байкала.

- Как вы относитесь к тому, что в Бурятии многие не знают своего родного языка?

Здесь есть вина самих бурят, местной власти того времени, которая одной из первых в Со-

ветском Союзе отменила в республике изучение родного языка. Тогдашние руководители хотели показаться наиболее передовыми, тем самым отличаться. Не хотелось бы, чтобы и теперь Бурятия отличилась в осуществлении пагубных и крайне опасных тенденций унификации, т.е. «губернизации». Правда, я рад был услышать, что ваш президент против этой идеи. Нельзя кроить старое полотно - оно совсем разоидется. Нигде об этом не говорят, и только здесь, в Байкальском регионе, это обсуждается вслух. Разве в России живут одни буряты? Или хотят все народы настроить против России, сделать врагами? Что касается языка, то во время пребывания здесь бурятскую речь слышу редко, в основном она звучит в виде раздольных и прекрасных песен. Это еще потому, что связано с особенностью монгольских народов, очень преобладающих к языкам. Конечно, это ваше достоинство, в этом ваша сила, что иностранные языки даются вам легко. Но это зачастую выливается в ущербные по отношению к родному языку формы. Быстро освоив чужой язык, многие сливаются с тем народом, вместе с которым проживают. Так произошло с монголами во многих подвластных им странах и землях.

- Цель вашего визита в Бурятию?

Я прикомандирован от Союза писателей России к работе в республике и Иркутской области в связи с проектом нефтепровода «Россия-Китай», который частично проходит и по территории республики. Пока проект находится на стадии проработки, обсуждения. Везде и на разных уровнях изучается, рассматривается. В то время, как общественность Бурятии изучала критически «южный» вариант проекта, который несомненно экономичен и практически более выгоден, появился северный вариант, предлагаемый другой компани-

ей «Транснефть». По северному варианту нефтепровод должен проходить от Ангарска до Тихого океана, это очень большая протяженность.

По южному варианту трасса может пройти через Тункинскую долину. А она относится к территории Национального парка. В основном все дебаты ведутся вокруг этого вопроса, и мало принимая при этом во внимание социальные аспекты.

Все трубопроводы из России тянутся на Запад, Европу, чье благосостояние держится за счет газа и нефти России. А почему бы и сюда, на Восток, не протянуть эти ветки? Когда будем по-настоящему жить и хозяйствовать в Сибири и к востоку от Байкала?

- Значит, будущее за Сибирью?

В наше время и в Кижинге можно хорошо учиться, был бы Интернет. Никакой разницы нет. В Москве нет такого воздуха, воды, мяса, нет картошки, такой вкусной, как у вас в Бурятии. В Сибири и впрямь все намного лучше, натуральнее, чем в той части страны.

Сегодня Россия - это Москва плюс Сибирь, за вычетом Поволжья и Кавказа. Большая часть страны находится здесь, в Сибири, т.е. Северной Азии. Без нашей нефти и газа Западная Европа долго не протянет. А нам крайне нужен и рынок на востоке. Смотрите, каким огромным пространством мы владеем. А Байкал? Это планетарного порядка достояние, Бурятии и его народа.

- Ваши пожелания молодым.

Мир находится накануне очень больших цивилизационных сдвигов, поэтому с большой надеждой вглядываюсь в ваши глаза, смотрю и думаю о наших детях. Как вы состоите в будущем, удастся ли вам, от этого зависит ваше будущее. Вам жить в этом государстве, вам и обустроить его.

Хотел бы сказать, чтобы вы, буряты, не боялись говорить, что вы - русские. Вы русские не в этническом смысле, а как граждане России, а всем русским Бурятии за ее пределами смело можно говорить, что они буряты, потому что живете здесь. Ваша Россия здесь, а не где-то вдали. От этого вы естественно не перестанете быть русскими или бурятами. Вы будете этим показывать, что вы из Бурятии, в этом вашем двуединстве великая сила и опора...

До новых встреч!

Записала
 Е. ЦЫБЕНОВА.

ЭРХИМ ОЮУТАД - ЭЛИТНЭ КЛУБТА

Эрхим найнаар нурадаг оюутадай тусхай клуб Зүүн Сибирин гүрэнэй соёлой ба искусствын академидэ байгуулагдаба. Түрүүшынхнэ эмхидхэгдээн энэ клубта тус академийн 8 факультэдэй 40 оюутан оруулагдаа. Эдээндэ диплом барюулгын баяр ёһолол үнгэрэн долоон хоногто болоһон байна.

Тус клубай түрүүшын гэшүүд ганса эрхим бэрхээр нурадаг бэшэ, мүн ниитын ажалда эдэбхитэйгээр хабаададаг юм. Хоёр найндэрнүүдэй хоорондо болоһон баяр сайлганай гуримаар үнгэргэгдээн байна.

Мүнөөдэр эндэ манай академийн нэрэ нэрлүүдэг түрүү хүнүүд сугларанхай. Эгээл иимэ оюутадай түрэл нурадалайнгаа гуламта дээшэнэ үргэжэ ябанад, - гээд ректор Раиса Ивановна Пшеничникова хэлээ.

Бүхы 40 оюутада тусай диплом барюулагдаа. Факультет бүхэнэй эрхим хүбүүд, басагад өөр өөрынгөө бэлдээн тусхай концертнэ номернууды академийн хүтэлбэрлэгшэдэй урда харуулан байна.

Борис БАЛДАНОВ

Авторай фото-зурагууд дээрэ баяр ёһололой үедэ.

Залуушуулай хэрэгүүдэй, аяншалгын, физическэ культура болон спортын талаар гүрэнэй хорооной шангууд найхана барюулагдаа.

Литературын талаар гүрэнэй шанда хүртэхын тула 3 номинантнууд, мүн искусствын талаар 3 бүтээлүүд табигдаһан байгаа.

Тиигэжэ пластикын театр «Человек» болон «Бурятия молодая» гэнэн авторнуудай согсолбори гүрэнэй шанда хүртэбэ.

Бадма ЯКШЕЕВ.

Хабарай уянгын долгин дээрэ

ЭЖЫДЭЭ

Шадалаа бараад,
тойрожо орхиһон
наһанайш хүтэлдэ
Хоёр наһанай
хоёр габхар
хүсөөр добтолноб.
Шиншингээ бэлэглэһэн
эрьюулгэ наһые
хонхойнгоо ехэдэ
Дэмыдэ яараад,
төөрюулээд, зобоогоод
ябанашье гүб...
Басагаяа хүлээжэ,
холын харгые
нюгөө шалатараа
Хара, хараһаар
хүгшэршөө гүш даа,
хүлисэ намаяа.
Ухиншни мүнөө
даншье эртээнһээ
эсэнэ даа ажабайдалһаа,
Хөөрхэймниш даа,
алтамниш даа,
бусахаб шамгаа.
Эжым, эхэм,
хэнһээшьеб хирэжэ,
хормойншни саана
Эшэһэн гайхаһан
нюураа бухан,
хоргодог бэлэйб.
Элдэб харгыда
эсээд мүнөө
хормойншни саана
Эршэ оротороо
далаа хүмин
амардаг һайб!

ХЭНИЦЕШЬЕБ БЭДЭРНЭБ

Нүхэдэй сэдхэлһээ
өөрыгөө бэшэ,
хэницешьеб бэдэрээд,
Урмаа хухаржа,
гансаардаһан заяатаяа
хүсэлни эбсэнэ.
Намайе бэшэ,
өөһэдэгөө досооһоом
олоогүйдөө,
Үсэгэлдэрэйм баяр,
мүнөөдэрэйм гуниг -
нүхэдни үсөөрнэ.
Дүүрэн духаряадал
халин салгидаһан
гүн сэдхэлни
Уршалаа болоод,
духадам сугларжа,
энеэдэнһээм эбдэрнэ.
Танил бэшэ,
тад ондоо
таһархай энеэдэмни
Элдэб бодол
досоом түрүүлээд
намайе һэргээнэ.
Ухидэйнгөө хэрэлдээд,
Уйлахадань зобоод,
уйданаб.
Эдегээ хубаалдаад,
Эдеэлхэдэнь уяраад,
энхэрнэб.
Наадангаа буляалдажа,
Наншалдахадань үбдэжэ,
уйланаб.
Ухидэйнгөө тэбэрилдээд,
Үндэлдэхэдэнь баярлаад,
жарганаб.
Хэһэн ажални
шуһан соом
эрбен лугшажа,
Хүлһөө аршан
галайнгаа амһартада
дуугай тамхилнаб.
Хүхэ дүлэнэй
улаан һүүдэр
нюурыем долёожо,
Хэрэгтэй, хэрэггүй
элдэб бодол
шэбшэжэ һуунаб.
Длэн соо
һогсойһон сагые
гэнтэ обёоржо,
Холын харгыһаа
үхибүүдээ хүлэһэн
эхэдэл баясанаб.

Ташна РАДНАЕВА

Дүүрэн сэдхэлээр
ажабайдал тухайгаа
хөөрэхые хүсэжэ,
Хаа хаанагүй
тарашаһан нүхэдөө
һанаандаа хүлээнэб.

Наһанайш нугалаа уршалаанууд
Харгымни болоод һуунагтана гү?
Нюдэдэйш этигэлэй галнууд
Хүсэмни боложо шадаха гү?

Шуургата ехэ далаймни
Эрьешниб гэхэдээ яараа гүш?
Сахали болоод ерэхэдэмни,
Эрьемни болоод угтаха гүш?

ЭЖХЭРЭЛ

Ши минии һэшхэлниш -
Шамгүйгөөр жаргал золгонхаар,
Заяамни намгаа эрхэлэй,

Ши минии бодолниш -
Шамгайе хэнһээшьеб һэлгэнхаар,
Зүрхэмни намдаа урбаһай.

Ши минии жаргалниш -
Шамһаа хойнтожо үхэхэ
Амидын тама холодоһой.

УУЛЗАЛГА

Уулзалгамнай
хахасалга болоод,
дахинаа эрьехэ.
Энеэдэмнай
гуниг болоод,
шамгайе үгылхэ.
Уулзалгаяа
досоогоо хадуужа
үргэлжэлүүлхые һэдэнэб.
Энеэнэб,
нюусаар шамһаа
нулимсаа аршанаб.
Дурыемнай
хахасалга нээгээд,
хоюулыемнай гасаална.
Дурыемнай
уулзалга сэсэглүүлээд,
хахасалгаар гандаана.
Шамгүйгөөр
хүрһэнһөө таһарһан
сэсэгтэл анганаб.
Шамгүйгөөр
бээрһэн һарадал
инагуудта атаарханаб.

ДУРАНШНИ

Дураншни
Эхэ хүнэй
жаргал бэлэглэжэ,
Дураншни
досоом тэршэлжэ,
энхэрэл эринэ.
Дураншни
үүрэй толониие
нюдэндэм задараажа,
Дураншни
унаган дууем
хүлэг болгоно.
Дураншни
түрэхэ үхибүүндэм
шарайем мүнхэлжэ,
Дураншни
ерээдүйн түлөө
һанааем зобооно.
Дураншни
үнгын һолонгоор
дэлхэе шэрдэжэ,
Дураншни
оршололгые ойлгуулжа,
инаглан тэбэрюулнэ.

Хүлисэл гуйһан шиниим нюдэг
Шархатаһан бугын нюдэг байбал.
Шамгайе һанаад шэбшэн хэбтэхэдэм,
Харасаш намайе һүнингдөө
тамалнал.

Тунгалаг хоёр нюдэг соош
Дуранһаа мундэлһэн зоболон харааб.
Эрьэ мүргэлһэн долгиндол
Эрьехэ гуранайш хүсэндэ этигээб.

ЭНЭ ГАЙХАЛТА ЮРТЭМСЭ

Энэ гайхалта юртэмсэдэ
Эхын умайһаа түрэхэмни,
Энэ дэлхэйн эрьесэдэ
Нэгэл удхатай байгаа гү?
Агуу угсаатан тухайгаа
Абымни һонирхолтой хөөрөөн,
Бага балшар наһием
Баатар домогуудаар гайхуулаа гү?
Үбгэд хүгшээдэй хөөрөөн,
Үхибүүн бага наһием,
Үеһин үе сагуудта
Үргэлжэ намайе далижуулаа гү?
Үетэн олон нүхэдөөрөө
Үбэсэ голые зубшажа,
Үлгэн дайдаа шэнжэлхэдээ
Үхибүүн наһием зоригжуулаа гү?
Эрдэм һуралсалай хойноһоо
Мэдэхэ, ойлгохо хүсэлэнтэй
Москва, Ленинградаар зориходоо,
Эдир залуу наһандам тунһатай
байгаа гү?

Гайхалта энэ юртэмсэ
Гайтай олон асуудалнуудтай,
Энэ асуудалнуудые тайлбарилһаар,
«Эрдэмтэн» гэхэн зиндаа
зүүгдэбэ гү?

Урдэмни үшөө үндэр дабаанууд,
Үшөө олон нюусанууд,
Үлгэн дэлхэйн нюусануудые
тайлбарилһаар,
Үнэмни сайшаһан байба ха гү?

СЭДХЭЛ НАЙДАЛ АСАРХАА ТҮРӨӨ ГҮБ?

Уураг шэнги шарлаһан,
Үглөөнэй эртын наранай
Үерлэн туяараһан далай соо
Үхибүүндэл һайса оймооб.
Алтанхан шара туяагаарнь
Аляадан, хүжин наадааб.
Урагшаа хойшоо тамарааб,
Угаа ехээр сэнгээб.
Уурал бааяма далайн
Унартаһан долгидто үлгыдүүлээб.
Далита Сахали шубуундал,
Далайе һэтэ ниидээб.
Сансарай хүрдэ эрьюулһэндэл,
Далайе хэды эрьсэб.
Сэдхэл зүрхөө арьюудхан
Долоон һолонгоор гэрэлтээб.
Наранай басаган зүүдэндэм болгоод,
Найдалым тэгшэлхэ һанаа гү?
Наран Гоохон гүүлээд, али
Нарандал гэрэлтээ гүб?
Хэды олон асуудал
Хэмгүй һубарин ерэнэ,
Ялагар, тологор одонһоо
Ямар зорилготойгоор ерээбиб?
Нарата энэ юртэмсэдэ
Нюусануудые нээхэ ерээ гүб?
Сагай хүрдэн эрьюулгэдэ
Сэдхэл найдал асархаа түрөө гүб?

ХИЛМЭН ХУШУУН

Ойхон баабай,
Отгоргой тэнгэри,
Намай хайрлыг,
Намдаа тунһалыг!
Хилмэн хушуун,
Хабтагай Баргажан,
Намай угтыг,
Намай абаргыг!
Шуһан эээрэ
Шууяса харайба,
Хүлэг басаган хоёр
Хилмэн хушуунда бууба.
Хура саһаар бордоһолбо,
Хойноһоо намнаашадые
оруулбагүй,
Хилмэн үндэр хушуун
Хөөрхэн басагаяа абарба.
Ийби төөдэйм намдаа
Иимэ домог хөөрөө.
Хилмэн баатар Хушууе
Хараха дурам хүрөө.
Байгал далай зорёоб,
Баярлан, гуниглан байжа,
Хүхэ далайн дунда
Хилмэн Хушуу харааб.
Хилмэн Хушуун
Намай дуудаа,
Хилмэн Хушуун
Намай абараа!
Хилмэн Хушуун -
Минии гайхал,
Хилмэн Хушуун -
Минии найдал!

Мэри ХАМТУШКЕЕВА

УДАГАТАЙН МҮНХЫН АРШААН

Угагатай хадын оройдо
Уулын хабшал толи соо
Унда хүнэй харяаха
Ургаа юм мүнхын аршаан.
Ургыдал сэбэрхэн Обогони басаган
Угагатайн мүнхын аршаанһаа
Уужа, нюур гараа угаажа,
Үдэр соо сэнгээ юм ха.
Хойто зүрһөө хаагалаар,
Хара хирээ ниигдэн ерээд,
Мүнхын аршаанһаа амасаар,
Могоной оройдо һууба.
Мүнхын хара уһа
Агаһанда сэсэрхэмни гү, али
Мүнөө гүйжэ ябаһан
Араатанда сэсэрхэмни гү? - гэжэ
һуухагань,
Обогоний басаган ооголоод,
Оройдо һууһан хирээе үргээжэрхибэ.
Хирээ хаагалаар, уһаа һууһан
модонгоо
Халта аманһаа алдаад, ниигдешоо.
Нарһа могоной
Намаа набиһань тэрэ саһаа хойшо
Нажар үбэлгүй
Ногоон үнгэтэй болоһон юм гэдэг.
Мүнхын аршаанаар угаалгаһан
басаганнай
Мүнхэ наһатай болоо гэлсэдэг.
Зуу наһа хүрөөд лэ,
Залуу түхэлдөө орожо байдаг.
Үгдэн, түршэн гайдага,
Уһатай аршаантай Угагатайя,
Хоогой, Онгой, Онхотой
угсаатанаа,
Хаража, аха гүүнэрээ эрьежэ
байдаг.

ТЭМЭЭН ХООЛОЙН ЭЗЭН

Анханда Тэмээн хоолойн хормойдо
Ангууша эрхэ хамнигад байрлаа.
Эдэнэй дунда залуухан, сэбэрхэн,
Эхэнэр мэдэлшэ удаган байгаа гэлсэдэг.
Үртхүү, шүртхүү, шуран,
Үлүүсэ мэдэнэ шолмошни,
Үзэн ядаа, харшалаа,
Удагаяа зобоожо алаа.
Хамниган удаган һүүлдэ
Тэмээн хоолойн эзэн болоо гэдэг.
Хүниие харшалжа баһаашадые
Тэрэ һүүдэрэйнгээ орондо абаашадаг
гэлсэдэг.

ЛУКАҺАА НАЙН МЭДЭЭСЭЛ

Баясыш даа, Мария, Дээдын Эзэнһээ
Буян хэшэгтэ хүртэбэш.
Хээлитэй боложо ши,
Хүбүү түрэхэ байнаш.
Тэрээндээ Иисус гэжэ нэрэ үгөөрэй,
Тэрэшни агуухэ хүн боложо,
Булта зондо тунһалжа,
Бурханай хүбүүн гэжэ нэршэхэ.
Баярлыш даа, Мария, Дээдын Эзэнһээ
Басагадай дунда нимэ үршөөлдэ хүртэбэш.
Түршэн Иисус хүбүүншни, нүгэлшэбэлһээ
Түби дэлхэйн зониие абаржа, суурхаха!

ЭРЖЭЭНЭ

Эхын энхэрэл Эржээнэ,
Эжыгээ юундэ орхибош даа?
Уйлажа һууна эхэшни,
Үхибүүн бэеыш хайрлана.
Арюун сэбэр Эржээнэ,
Аха дүүнэрээ юундэ орхибош даа?
Тойроод һууһан түрэлхидшни,
Түби дэлхэйтээ хахасахадань
уйдана.
Нютагай шэмэг Эржээнэ,
Нүхэдөө юундэ орхибош даа?
Халуун дураа хэлэжэ үрдэггүй
инагшни,
Хайрлан шамгайгаа уйлана.
Налгай сэбэр Эржээнэ,
Нарата дэлхэйтээ юундэ
хахасабаш даа?
Зэрэлгээтэн сэсэгүүд гунхалзана,
Залуу бэеыш хайрлан гуниглана.

